Гъатхэлэм и 28-р Балъкъэр лъэпкъым и къэщіэрэщіэжыныгъэм и махуэщ

Nº33 (24.315)

2022 гъэм гъатхэпэм (мартым) и 26, щэбэт

Тхьэмахуэм щэ къыдокІ ●

И уасэр зы тумэнщ

Илъэс 25-м щІигъуауэ (1995 гъэ лъандэрэ) гъатхэпэм и 28-р ди республикэм щыдогъэлъапІэ Балъкъэр лъэпкъым и къэщІэрэщІэжыныгъэм и махуэу. А лъэпкъым ехьэліауэ захуагъэр тепщэ щыхъужа махуэшхуэр гъзувыным лъабжьэ хуэхъуащ 1957 гъзм СССР-м и Совет Нэхъыщхьэм и Президиумым къыдигъэкlayэ щыта Унафэр. Абы ипкъ иткіэ къащтащ «Къэбэрдей АССР-р Къэбэрдей-Балъкъэр АССР-у зэхъуэкІыным и ІуэхукІэ» республикэ хабзэр. Апхуэдэу илъэс 65-рэ ипэкіэ зэфіагъзувэжауэ щытащ балъкъэр лъэпкъым и къэралы-

Тхыдэм и напэкіуэціхэм хыбольэгьуэж мы махуэхэм балькьэрхэм ядэтіэт гуфіэгьуэм ипэ ита іуэхугьуэ хьэльэр. Хэку зауэшхуэр иджыри екіуэкіыу, 1944 гьэм и гьатхэпэм и 8-м, балькьэрхэр я щіынальэм залымыгьэкіэ ирашауэ щытащ. Ахэр Азие Курытмрэ Къэзахъстанымрэ я щіыпіи 120-м хагуэшат. Абыи къыщымынэу, къэрал унафэ хэхакіэ я къэралыгьуэр щымыіэжу къальытат. Зэман дэкіри, захуагьэр зэфіэувэжащ.

Щэнхабзэм и щІэинхэмкІэ къулейщ ди щІыпІэр

Литературэмрэ гъуазджэмрэ щызы Іэрагъэхьа ехъул Іэныгъэхэм папщ Іэ къэрал саугъэтхэр ягъэув КъБР-м и Іэтащхьэм и жэрдэмк Іэ

КІуэкІуэ Казбек иригъэкІуэкІащ КъБР-м и Іэтащхьэм деж щыІэ Щэнхабзэмрэ гъуазджэмкІэ советым хэтхэм я япэ зэІущІэр. Республикэ УнафэщІым и жэрдэмкІэ Советыр 2021 гъэм и щэкІуэгъуэм къызэрагъэпэщауэ щытащ. Абы хагъэхьащ артистхэр, театрым и лэжьакІуэхэр, щіэныгъэлІхэр, архитекторхэр, сурэтыщІхэр, композиторхэр, творческэ гупхэм я унафэщІхэр, ІэщІагъэм и ветеранхэр, щіалэгъуалэр - псори зэхэту ціыху 32-рэ. Советым и тхьэмадэу хахар КіуэкІуэ Казбекщ.

ЩЭНХАБЗЭМРЭ гъуазджэмкіэ советым и япэ зэіущіэм хэтащ КъБР-м и Правительствэм и Унафэщі Мусуков Алий, абы и къуэдзэ Хъубий Марат, щэнхабзэмкіэ министр Къумахуэ Мухьэдин, щэнхабзэм, гъуазджэм и лэжьакіуэхэр.

Къызэхуэсахэм фіэхъус псалъэкіэ защыхуигъазэм Кіуэкіуэ Казбек махуэшхуэмкіэ ехъуэхъуащ а іэщіагъэм пэрытхэм: «Сыхуейт Къэбэрдей-Балъкъэрым и щэнхабзэ ізнатіэм пэрыт дэтхэнэ зыми сехъуэхъуну, ди къэралыр гугъуехъ щыхэт лъэхъэнэм ціыхухэм гупсэхугъуэкіэ фазэрыхуэупсэм щхьэкіэ фіыщіэ фхуэсщіыну. Мы махуэхэм дэ ди нэгу щізкіащ псэкупсэ къулеигъэхэр, щэнхабзэ-тхыдэ лъапізныгъэхэр, льэпкъ хъугъуэфіыгъуэхэр хъумэным, ціыхухэм я зэкъуэтыныгъэр къызэгъэпэщыным ехьэліауэ щэнхабзэм игъэзащіэ мыхьэнэр зыхуэдизыр. УФ-м и Президент Путин Владимир къэралым и шынагъуэншагъэр хъумэным ехьэліауэ ищіа унафэр республикэм исхэм зэрыда-Іыгъыр къыпэкіуащ фи іэщіагъэм пэрытхэм щэнхабзэмрэ гъэсэныгъэмрэ хуащіа хэлъхьэныгъэм».

- Къэбэрдей-Балъкъэрым щэнхабзэ къулей и ізщ, ар гъэ къэс нэхъ беиж хъууэрэ зэрыкіуэр зи фіыщіэр щэнхабзэм и лэжьакіуэхэращ. Пъэпкъхэм я хабзэ нэхъ дахэ дыдэхэмрэ ехъуліэныгъэхэмрэ къызэщіикъуэкіэрэ щэнхабзэ ізнатіэм лэжьыгъэшхуэ щокіуэкі, ліакъуэхэмрэ щіэблэмрэ зэпищізу. А ізнатіэм къэрал дэізпыкъуныгъэ етыныр политикэм щыяпэ къалэнхэм ящыщщ, - жиіащ Кіуэкіуэм.

Министр Къумахуэ Мухьэдин зэlущlэм хэтхэр щигъэгъуэзащ щэнхабзэм и зыужьыныгъэм и унэтlыныгъэ нэхъыщхьэхэмрэ дяпэкlэ къапэщылъ къалэнхэмрэ. Абы зэрыжиlамкlэ, «Щэнхабзэ» lyэхум трагъэкlyадэ бюджет зэхэлъыр гъэ къэс нэхъыбэ мэхъу. 2019 гъэм ар сом мелард 1,4-рэ хъууэ щытамэ, 2020 гъэм - сом мелард 1,6-рэ, 2021 гъэм - сом мелард 1,8-рэ, мы гъэм сом меларди 2,3-м нагъэблэгъащ.

(КІэухыр 3-нэ нап.).

Балъкъэр лъэпкъым и къэщіэрэщіэжыныгъэм и махуэм и щіыхькіэ КъБР-м и іэтащхьэм и хъцэхъц

Къэбэрдей-Балъкъэрым и цІыхухэу пщІэ зыхуэсщІхэ!

Гъатхэпэм и 28-м балъкъэр лъэпкъым, Къэбэрдей-Балъкъэрым хэту, къэралыгъуз зэригъуэтыжрэ илъэс 65-рэ ирокъу. А Іуэхур тхыдэм и пэжымрэ захуагъэмрэ я дамыгъэ хъуауэ - Балъкъэр лъэпкъым и къэщІэрэщІэжыныгъэм и махуэу - догъэлъапІэ.

Балъкъэр лъэпкъыр, и адэжь щІыналъэм къигъэзэжа нэужь, республикэм ис псори я дэ!эпыкъуэгъуу, п!алъэ к!эщ!ым хэкужь гъащ!эм хэсыхьыжащ. Блэк!а илъэсипщ! бжыгъэхэм лъэпкъым и псэук!эм, щэнхабзэм, экономикэм епха зыужьыныгъэм

лъэбакъуэшхуэ щичащ. Дэ гукіи псэкіи дыщогуфіыкі а ехъуліэныгъэхэм. Нобэ балъкъэр лъэпкъым къэкіуэнум фіыкіэ хуэхъуапсэу хэлъхьэныгъэшхуэ хуещі Къэбэрдей-Балъкъэрым, Урысейм я зыужьыныгъэм.

Си фІэщ мэхъу, дызэгъусэу, къуэш хуэдэу дызэкъуэту щытмэ, сыт хуэдэ гугъуехьри къызэрытхузэнэкІынур, ди республикэми хэкуми яфІ зыхэлъ къалэн псори зэрытхуэгъэзэщІэнур.

Республикэм ис псоми мы махуэ дахэмкlэ сохъуэхъу, узыншагъэ быдэ, фlыгъуэ, зэlузэпэщыныгъэ яlэну си гуапэщ.

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и къэрал дамыгъэхэр тыным и ІуэхукІэ Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Іэтащхьэм и Указ

Щэнхабзэмрэ гъуазджэмрэ хэлъхьэныгъэшхуэ зэрыхуащіам икіи илъэс куэд лъандэрэ хьэлэлу зэрылажьэм папщіэ ціэ лъапіэхэр яфіэщын

«Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм щІыхь зиІэ и артист»

Битокъу Беслъэн Владимир и къуэм - лъэпкъ къафэмкlэ школым и хореографбалетмейстерым

Моттаев Тимур Сахьид и къуэм - «Темыркъан Б. Хь. и ц!эр зезыхьэ Къэбэрдей-Балъкъэр къэрал филармоние» щэнхабзэмк!э къэрал к!эзонэ !уэхущ!ап!эм и симфоние оркестрым и артистым

Тэмазэ Лиуан Бер и къуэм - «Щоджэнцыкіу Алий и ціэр зезыхьэ Къэбэрдей къэрал драмэ театр» щэнхабзэмкіэ къэрал кіэзонэ іуэхущіапіэм и артистым,

«Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм щэнхабзэмкіэ щіыхь зиіэ и лэжьакіуэ»

Тесле Александр Георгий и къуэм - «Прохладнэ къалэ округым и сабий художественнэ школ» щіэныгъэ гуэдзэн егъэгъуэтынымкіэ муниципальнэ іуэхущіапіэм и и директорым

Щхьэгъум Борис Мухьэжид и къуэм - «Щэнхабээ-зыгъэпсэхупіэ центр» муниципальнэ кіэзонэ Іуэхущіапіэм Бахъсэн муниципальнэ районым хыхьэ Бахъсэнёнкэ къуажэм щиіэ къудамэм и художественнэ унафэщіым.

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Ізтащхьэ КІУЭКІУЭ Казбек

Налшык къалэ 2022 гъэм гъатхэпэм и 22-м №29-УГ Къэрал советым

КъБР-м и Парламентым

Экономикэм и лъабжьэр ягъэбыдэ

Урысей Федерацэм и Къэрал советым экономикэм шэщіауэ зиужьынымкіэ и лэжьакіуэ гупым хэтхэм я селектор зэіущіэ екіуэкіащ. Абы щытепсэлъыхьащ мы зэманым дызэрыт щытыкіэр, хамэ къэралхэм дазэрыпыщіауэ щытахэр къызэпаудауэ къызэрыттракъузэр къэлъытауэ УФ-м и щіыналъэ псоми социально-экономикэ я лъэныкъуэкіэ зэпіэзэрытыныгъэ къыщызэгъэпэщыныр егъэфіэкіуэным. Зэјущіэм хэтащ КъБР-м и Іэтащхьэ Кіуэкіуэ Казбек.

СЕЛЕКТОР зэlущlэр ирагъэкlуэкlащ Къэрал советым и лэжьакіуэ гупым и пашэ Собянин Сергейрэ УФ-м и Правительствэм и Унафэщіым и япэ къуэдзэ Белоусов Андрейрэ. Ди республикэм и Іэтащхьэм хуэдэу, зэlущІэм и лэжьыгъэм хэтащ къэралым хыхьэ федеральнэ щіынальэхэм, субъектхэм я пашэхэр. Абы щекіуэкіа псалъэмакъыр нэхъыбэу тещіыхьауэ щытащ фармацевтикэм, хамэ къэралхэм щащіу ди ціыхухэм зрахьэлізу щыта хущхъуэхэм я піэкіз иджы къагъэсэбэп хъунухэр къыщІэгъэкІыным елэжьыным, апхуэдэу промышленностым нэхъри зегъзужьынымкіз щіыналъэхэм яіз мылъкум хэгъэхъуэным.

УФ-м узыншагъэр хъумэнымкІэ и министр Мурашкэ Михаил зэlущlэм хэтхэр щыгъуазэ ищlащ зи пашэ lэнатlэм иджырей лъэхъэнэм щыщыщІэ щытыкІэм. ЩІыналъэхэм Іуэхур зэрыщекІуэкІым и гугъу щищІым министрым фІы и лъэныкъуэкІэ къыхигъэщащ Къэбэрдей-Балъкъэрыр. Абы зэрыжиlамкlэ, хущхъуэкlэ худэчых зэмылlэужьыгъуэхэр зиlэу щытахэр абыкіэ гузэвэгъуэ хэхуэнукъым, сыту жыпіэмэ республикэм и Іэтащхьэ Кіуэкіуэ Казбек и унафэкіэ гъэм и пэщіэдзэм къащэхуакіэщ илъэсым къриубыдэу щіыпіэм щыпсэу цІыхухэр зыхуеину хуагъэфащэ псори. 2022 гъэм и щІынальэ бюджетым а Іуэхугъуэхэм щыхухахауэ щытащ сом мелуан 600-м нэс. Абы Іэмал къитащ хущхъуэхэмкІэ гъэтІылъыгъэфІхэр къызэрагъэпэщыну.

ЗэlущІэм къриубыдэу абы хэтахэр тепсэлъыхьащ офсет зэгурыІуэныгъэхэм нэхъри зегъэужьын зэрыхуейм. ИпэжыпІэкіэ, ахэр сэбэпышхуэщ хьэрычэтыщіэм и дежкіи, абы и мылъкур зыхилъхьэ щ ып эм и унафэщ хэми щыпсэухэми я дежк и. Сыту жыпіэмэ инвесторым абы (псалъэм папщіэ, къалэ гуэрым) Іуэхущіапіэщіэ къыщызэіуех, щіыпіэ унафэщіхэми пщэрылъ зыщащіыж къыщіигъэкі хьэпшыпыр илъэс бжыгъэкІэ къащэхуну. КъинэмыщІауэ, зрагъэузэщІынущ технопаркхэм, хьэрычэтыщІэ Іуэхум, транспортым, промышленностым и унэтІыныгъэ зэмылІэужьыгъуэхэм епха ІуэхущІа-

Зыхэта зэІушІэм шытепсэлъыхыжым. КІуэкІуэ Казбек и телеграм-каналым къыщыхигъэщащ мыпхуэдэ Іуэхугъуэри. УФ-м и Правительствэм гулъытэшхуэ хуещ хьэрычэтыщ э ІуэхущІапІэхэм щекІуэкІ лэжьыгъэр къызэрапщытэ щІыкІэхэм, апхуэдэ къэпщытэныгъэхэр зэрыхъукІэ гъэмэщІэным. Абыхэм куэдкіэ къагъэпсынщіэнущ хьэрычэтыщіэ Іэнатіэ мыинымрэ курытымрэ щекіуэкі лэжьыгъэхэр.

КЪАРДЭН Маритэ.

Фыдогъэблагъэ!

Урысей Федерацэм футболымкіэ и етіуанэ дивизион *ТІощІрэ ещанэ джэгугъуэ* «Спартак-Налшык» - «Мэшыкъуэ-КМВ» *(Псыхуабэ)* Налшык. «Спартак» стадион. Гъатхэпэм и 27. Сыхьэт 14-м.

КъБР-м и Парламентым и Унафэщ Егоровэ Татьянэ гъатхэпэм и 24-м зи чэзу зэlущіэр иригъэкіуэкіащ.

ДЕПУТАТХЭР eтlyaнэ еджэгъуэу арэзы техъуащ «Урысей Федерацэм и щІыналъэхэм къулыкъущІапІэхэр къызэрыщызэрагъэпэщым теухуауэ» Федеральнэ законыр къызэращтам ипкъ иткІэ КъБР-м и Конституцэм халъхьэ зэхъуэкІыныгъэхэм я ІуэхукІэ» КъБР-м и законым и проектым.

КъБР-м и Парламентым Законодательствэмрэ щІыпІэ унафэр зехьэнымкіэ и комитетым и унафэщІ Мэлбахъуэ Борис жиІащ дэфтэрыр япэу гъатхэпэм и 2-м къызэрыхалъхьар икІи етІуанэ еджэгъуэм зэрыхагъэхьэжар республикэм и Іэтащхьэмрэ Правительствэмрэ къабгъэдэкІ зэхъуэкІыныгъэ-Абы щагъэбелджылыжащ Къэбэрдей-Балъкъэрым и Іэтащхьэмрэ Парламентымрэ я пщэрылъхэр зыхуэдэр, республикэ Іэтащхьэр къыщыт піалъэм абы и къалэныр зыгъэзэщІапхъэр, нэгъуэщІхэри. Законопроектым халъхьэ зэхъуэкІыныгъэхэр иджыри зэ Парламентым и комитетыр хэплъэжа нэужь, ещанэ еджэгъуэм къыщащтэнущ.

Депутатхэр арэзы техъуащ «Муниципальнэ щІыналъэхэм я къэзыпщытэ-къэзыбж ІэнатІэхэм я лэжьыгъэр къызэрызэрагъэпэщ Іуэхугъуэ щхьэхуэхэр зэгъэзэхуэным теухуауэ» КъБР-м и Законым зэхъуэкІыныгъэхэр хэлъхьэным ехьэлІауэ» КъБР-м и законым и проектым.

Къэзыпщытэ-къэзыбж и палатэм и унафэщТ КІасэ Динэ жиІащ республикэ бюджетым щыщу ІуэхущІапІэм сом меларди 5,9-рэ къызэрипщытар, сом мелуан 494,8-м ехьэл ауэ хабзэр къызэпаудауэ къызэрыщІагъэщар. Бюджет законодательствэр къызэрызэпауда сом мелуан 205-р ягъэзэкІуэжащ.

КъБР-м и прокурор Хабаров Николай депутатхэр хэплъэну «Гаражхэмрэ́ къыхилъхьащ ахэр зытет щІы Іыхьэхэмрэ къызэрыдах Іуэхугъуэ шхьэхуэхэр зэгъэзэхуэным теухуауэ» КъБР-м и законым и проектыр.

- Гаражхэмрэ шІы Іыхьэхэмрэ зейр зыуэ щыт къэрал реестрым (ЕГРН) имытмэ, ар лъэпощхьэпо хуохъу мылъкум щхьэщатыкІ налогыр егъэтыным. Абы и хэкІыпІэхэрщ зыхуэгъэзар законопроектыр. Псалъэм папщІэ, къыхыдолъхьэ ЕГРН-м щамытхауэ гараж къэзыгъэсэбэпхэр зэрагъэна-Іуэ Іуэхугъуэхэр, цІыхухэм къагъэлъэгъуэн хуей дэфтэрхэр зыхуэдэр дгъэбелджылыну, жијащ прокурорым.

Депутатхэр арэзы техъуащ КъБР-м и Парламентымрэ Сахалин областым и Думэмрэ зэрызэдэлэжьэнум теухуауэ зэгурыІуэныгъэ зэрызэращІылІэнум.

ЗэІущІэм щедэІуащ Къэбэрдей-Балъкъэрым щызекІуэ законхэр 2021 гъэм зыхуэдам. КъБР-м и Парламентым и УнафэщІым и къуэдзэ Жанатаев Сэлим къыхигъэщащ республикэм и хабзэубзыху орган нэсієн и суунмыпєє медхшыдх зэрытригъэтыр цІыхухэм я псэукіэр езыгъэфіэкіуэну хабзэхэр къэщтэным. Апхуэдэу 2021 гъэм нормативно-правовой акту 55-рэ Парламентым и щтащ, УФ-м и Къэрал Думэм федеральнэ законым и зы

Іуэхугъуэ куэд къызэщІрагъэцбыдэ

Федерацэм Администртивнэ хым епхауэ щытащ. Апхуэдэ хабзэхэр къыщызэпемыгъэудынымкІэ и кодексым зэхъуэкІыныгъэхэр хэлъхьэным теу-

- 2021 гъэм дыгъэгъазэм и 31-м ирихьэлІэу, Къэбэрдей-Балъкъэрым щызекІуэ законхэр псори зэхэту 230-рэ мэхъу. Къэбгъэлъагъуэмэ, республикэм и Парламентым лэжьэн зэрыщ Іидзэрэ дэфтэру 2024-рэ къищтащ, - дыщІигъуащ Жанатаевым.

Зэіущіэм депутатхэр щедэ-Іуащ КъБР-м и МВД-м 2021 гъэм зэфІигъэкІа лэжьыгъэр КъБР-м къэрал зыхуэдэм. кіуэці Іуэхухэмкіэ и министр Павлов Василий жи ащ хабээхъумэ ІэнатІэхэмрэ республикэ унафэщІхэмрэ нэгъабэ зэрызэдэлэжьам и фІыгъэкІэ терроризм, экстремизм Іуэхухэр республикэм къыщамыгъэхъуныр зэрахузэфІэкІар.

- 2021 гъэм ткІийуэ ди нэІэ тетащ хэхыныгъэхэр зэпІэегъэкІуэкІынымрэ зэрыту цІыхухэм я шынагъуэншагъэр къызэдгъэпэщынымрэ. Апхуэдэуи дыкІэлъыплъащ нэгъабэ къэралым и щІыналъэ щхьэхуэхэм я егъэджэныгъэ ІэнатІэхэм щыщыІа щІэпхъаджагъэ Іуэхухэм хуэдэ ди деж къызэрыщамыгъэхъуным, жиІащ министрым. - Полицэм и лэжьакІуэхэр курыт школхэм щІэс ныбжьыщІэхэмрэ абыхэм я адэ-анэхэмрэ яlущlащ, еп-

сэлъащ. Мы зэманым щыІэ гугъуехьхэр зэпхар балигъ ныбжьым нэмысахэм я хуитыныгъэхэр къызэрызэпаудым теухуа Іуэхухэр къызэрыхъурщ. Апхуэдэ шІэпхъаджагъэхэм я процент 61-р зэпхар алиментыр зэрамытырщ.

Фадэхэк е спирт зыхэт яшэным епха щІэпхъаджагъэ 27-рэ республикэм къыщыщ агъэщащ: 16-м я лэжьыгъэр къызэпаудащ, этил спирту литр мин 235-м щІигъу къытрахащ. Автомобиль гъуэгухэм этил спиртрэ фадэрэ къыщрашэкІыу цІыху 257-рэ яубыдащ.

- Министерствэм и нэІэ трегъэт наркотик лІэужьыгъуэхэр республикэм къызэрырамыгъэшэным. КъищынэмыщІауэ, дыгъуэным, тхузэфІэкІащ къуейщІеиным, зыгуэрым и узыншагъэм зэран хуэхъуным теухуауэ ялэжь щІэпхъаджагъэхэм я бжыгъэр нэхъ мащІэ тщІыну, - пищащ министрым. -Къэбгъэлъагъуэмэ, нэгъабэ пліанэр Интернетыр къагъэсэбэпу цІыхухэм я мылъкур проект ирагъэхьащ, Урысей гъэпціагъэкіэ къызэрыіэщіа-

къыщІэхъум и щхьэусыгъуэр нэхъыбэу идопх цІыхухэм Интернетыр къызэрагъэсэбэпым ехьэліауэ щіэныгъэ зэрамыіэм. Министерствэр а гугъуехьхэм йолэжь икІи мы гъэм долъагъу апхуэдэ щІэпхъаджагъэхэр Іыхьэ пліанэкіэ нэхъ мащіэ зэрыхъуар.

Павловыр тепсэлъыхьащ республикэм и гъуэгухэм къыщыхъу къэхъукъащІэхэри 2021 гъэм процент 14-кІэ нэхъ мащІэ зэрыхъуам. ХэкІуадэр процент - 15-кІэ, фэбжь хэзыхахэр процент 18-кіэ нэхъ мащіэщ. Ар и фІыгъэу къалъытэ «Шынагъуэншэ автомобиль гъуэгухэр» лъэпкъ проектым къыщыгъэлъэгъуа Іуэхухэр зэрагъэзащІэм.

- Къыхэзгъэщыну сыхуейт мы зэманым унагъуэ кіуэціым къыщыхъу Туэхугъуэ щхьэхуэхэм гулъытэ хэха хуэтщІын зэрыхуейр. Зи гугъу сщІыхэм хеубыдэ фадэм зэритхьэкъуам, зэрылэжьапІэншэм, нэгъуэщІ гугъуехьхэми къыхэкІыу сабийм лей къыщытехьэхэр. Мы Іуэхум зэгъусэу делэжьын хуейуэ къызолъытэ, - дыщІигъуащ министрым.

Депутатхэм упщІэ зыбжанэ иратащ Павлов Василий. Ахэр теухуат хабзэм къемызэгъыу Іэщэ зэрызэІэпахым, хабзэхъумэ ІэнатІэхэм я лэжьакІуэхэм административнэ хабзэхэр къызэрызэпаудар зэратх щІыкІэм, уэрамхэм хьэ хьэулейхэр дэз зэрыхъуам къашэ гугъуехьхэм. Иужьрейм теухуа-Павлов Василий жиІащ министерствэм мызэ-мытІзу Правительствэм зэрызыхуигъэзар, зыми и нэІэм щІэмыт хьэхэр щаlыгъын щlыпlэ республикэм щыухуэн зэрыхуейр къыхэщу.

- КъБР-м и бюджетым 2022 гъэм а Іуэхум хухихащ сом мелуан 28-рэ. КъищынэмыщІауэ, зэман гъунэгъум КъБР-м и Парламентым къыщыхэтлъхьэну ди мурадщ цІыхум хьэ къызэрищэхуар Іэмал имыІэу иригъэтхын, и тхьэкІумэм чип хилъхьэн зэрыхуейм теухуауэ законодательствэм зэхъуэк ыныгъэ етыныр, - жиlащ министрым.

Егоровэ Татьянэ жиlаш балигъ ныбжьым нэмысахэм къагъэхъу щіэпхъаджагъэхэр процент 31-кіэ нэхъ мащіэ зэрыхъуар, ауэ апхуэдэхэр щІэрыщізу къызыізщізщіз зэрыунафэу 169-рэ депутатхэм къа- ялэжьа щ эпхъаджагъэхэм я щы эм гулъытэ шхьэхуэ зэрыхуэфащэр.

БАГЪЭТЫР Луизэ.

AALIE MCAALE

(КІэүхыр. ПэщІэдзэр 1-нэ нап.)

Ди республикэм щэнхабзэ ІуэхущІапіэу 380-рэ шолажьэ. Илъэсишым къриубыдэу, Урысейм Щэнхабзэмкіэ и министерствэр я дэlэпыкъуэгъуу, «Щэнхабзэ» лъэпкъ проектымрэ къэрал программэмрэ ягъэзащІэкІэрэ ди хэгъэгум щаухуащ щэнхабзэм и унэу 6. Кулиевым и ціэр зезыхьэ Балъкъэр драмэ театрыр къагъэщіэрэщіэжащ, Псыкіэху дэт Щэнхабзэмкіэ унэр, Къулъкъужын Ищ-Щэнхабзэмкіэ унэр, Къулъкъужын Ищ-хъэрэм дэт Гъуазджэмкіэ сабий школыр зэрагъэпэщыжащ, зыхуей хуагъэзащ Литературэ музейри. Къызэгъэпэщы-жыныгъэ лэжьыгъэхэр щрагъэкіуэкіащ Щэнхабзэмкіэ унэу 13-м, Гъуазджэмкіэ сабий школ 12, Гуащэмкіэ республикэ театрым, Лъэпкъ музейм. ЩІынальэ библиотеки 159-м я тхылъ фондыр ира-гъэфіакімац, абыхам тхылъ мин 15 5-рагъэфІэкІуащ, абыхэм тхылъ мин 15,5-рэ шІалъхьащ.

Мы гъэм и кІэм нагъэсыну я мурадщ Налшык къалэ дэт Щэнхабзэ зыужьыныгъэмкіэ центрымрэ Ныбжьыщіэ театрымрэ. 2024 гъэ пщіондэ зыхуей хуагъэзэжынущ Анзорей къуажэм, Прохладнэ, Нальчик къалэхэм сабий гъуазджэхэмкіэ дэт школхэр, Дыгулыб-гъуей, Ташлы-Тала, Уэзрэдж, Къамлы-къуэ, Аруан жылэхэм, Александровскэ станицэм дэт Щэнхабзэмкіэ унэхэр. Гулъытэ щхьэхуэ зыхуащІхэм ящыщщ Хэку зауэшхуэм къыщытхьа ТекІуэны-

гъэм теухуа фэеплъхэр.
Министрым зэрыжиlамкlэ, щэнхабзэмкіэ унэхэр къызэрагъэщіэрэщіэ-жым къыхэкіыу, ціыхухэри нэхъ къе-кіуаліэ хъужащ. Ар щхьэхуэу къытеувы-іащ Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэр къызэрызэрагъэпэщрэ илъэси 100 зэрырикъур зэрагъэлъэпіэну програм-

Зэјущіэм хэтхэр тепсэлъыхьащ къэралымрэ хьэрычэтышІэхэмрэ я зэдэлэжьэныгъэм, ди хэгъэгур федеральнэ программэхэм, проектхэм, зэхьэзэхуэхэм хэтын зэрыхуейм икlи КъБР-м и Іэтащхьэм фіьщіэ хуащіащ щэнхабзэ ізнатіэр зэрыдиіыгъым папщіэ.

ЗэlущІэм хэтахэр тепсэлъыхьащ дзэхэкупсэ гъэсэныгъэм. Абыхэм зэрыжа-Іамкіэ, мы зэманым ар мыхьэнэшхуэ зиІэ Іуэхугъуэхэм ящыщщ.

- Дэ дызыкъэралщ, дызыцІыхубэщ - адыгэхэри, балъъкэрхэри, урысхэри, ди республикэм щыпсэу адрей лъэпкъхэри, - жиІащ КъБР-м щэнхабзэимкІэ щіыхь зиіэ и лэжьакіуэ Опрышкэ Олег. Зэи зыщыдгъэгъупщэ хъунукъым ди къэралым мамырыгъэ щыщыІэн пап-

Щэнхабзэм и щІэинхэмкІэ къулейщ ди щІыпІэр

щІэ абы щыпсэу лъэпкъ псоми хуэтщІа хэлъхьэныгъэр, щІэтта уасэр.

Абы и псалъэхэм къыдыщІигъуу зэхуэсым къыщыпсэлъыщ КъБР-м щІыхь зиіз и журналист Котляров Виктор. Абы къызэрыхигъэщамкіз, щіалэгъуалэм, къытщіэхъуэ щіэблэм ядедгъэкіуэкі лэжьыгъэ псоми я нэхъыщхьэщ хэкупсэ гъэсэныгъэр. Котляровым къызэхуэсахэм ягу къигъэкІыжащ 1942 гъэм и дыгъэгъазэм нэмыцэ фашистхэм цІыхуищэ бжыгъэхэр Налшык щаукlауэ зэрыщытар. Абы теухуа тхылъ иджыблагъэ къыщыдэк ащ ар зи пашэ тедзапІэм.

- Ди къэралым и тхыдэ блэк ам щыгъэгъуэзэн хуейщ абы къитаджэ щІэблэхэр. Дгъэсэн хуейр мамырыгъэм и телъхьэ цІыхум и закъуэкъым, атІэ Урысей Федерацэм, Къэбэрдей-Балъкъэрым я цІыхущ, - жиІащ абы. КъБР-м щІыхь зиІэ и артисткэ **Кулие**-

вэ Элизэт тэмэму къилъытащ КъБР-м и

Іэташхьэм и нэІэм шІэту лажьэ. Шэнхабзэмрэ гъуазджэмкІэ совет къызэрызэрагъэпэщар. А зэгухьэныгъэр сэбэ-пышхуэ хъуну къилъытащ щэнхабзэ Іэнатіэм щыщыіэ Іуэхугъуэ зэмыліэужьыгъуэхэм уащытепсэлъыхькІэ, абы ехьэліа унафэхэр къыщащтэкіэ. Щэнхабзэр псэукіэ узыншэм, зэхэщіыкіыр щытепщэ жылагъуэм я лъабжьэу зэрышытри къыхигъэшаш.

Ди жылэхэм щылажьэ ЩэнхабзэмкІэ унэхэм я къалэн нэхъышхьэш цІыхубэм и псэкупсэ къулеигъэм жылагъуэм зыщригъэубгъуну. Ипэкіэ абыхэм ціыхушхуэ екіуалізу щымытамэ, иджы лъэ увыпіэ умыгъуэту куэд йокІуалІэ. Абыхэм щолажьэ унэтІыныгъэ зэмылізужынгъуэ куэд къызэщіззыу-быдэ гупжьейхэр, секцэхэр, йокіуаліз сабийхэри, ныбжьыщіэхэри, щіалэгъуалэри, - жиlащ КъБР-м щэнхабзэмкlэ щlыхь зиlэ и лэжьакlуэ Сапрыкинэ Галинэ. - Апхуэдэ щытыкІэр лъэпкъ

щэнхабзэм и ехъулІэныгъэ ину къызолъытэ. Къапщтэмэ, Аруан районым щолажьэ творческэ гупи 10-м нэс, зыхуей-зыхуэфІкІэ къызэгъэпэщауэ, щыгъынкій макъамэ Іэмэпсымэкій. Іэмал диіэщ артист нэхъ ціэрыіуэ дыдэри едгъэблагъэу, ди гъэсэнхэм я зэфіэкіхэм едгъэплъыну. Срогушхуэ, къапщтэмэ, ди щІыпІэ театрым Москва ехъулІэныгъэ иІэу зыкъызэрыщигъэ-лъэгъуэфам. Абы къегъэлъагъуэ Урысей Федерацэм абы щыпсэу дэтхэнэ лъэпкъми пщІэ, лъытэныгъэ зэрыщигъуэтыр. Аращ къэралым и дежкІэ нэхъыщхьэр.

КъБР-м щІыхь зиІэ и артисткэ КІэхумахуэ Фатіимэ зэхуэсым щыжиіащ театрым щылажьэхэр зрихьэлІэ лъэпощхьэпохэр. Абыхэм ящыщщ гувауэ лэжьыгъэр яуха нэужь, унэм зэрынэсыжын транспорткі артистхэм ящыщ куэд гугъу зэрехьыр. Ар щІэлъэІуащ, Іэмал иІэххэмэ, театрым и лэжьакіуэхэм папщІэ общежит къызэрагъэпэщы-

ну. Зэlущlэм и утыку ирахьа lуэхугъуэхэм ящыщщ щэнхабзэм и лэжьакіуэхэр социальнэу дэіыгъыным епхахэр. Къапщтэмэ, КъБР-м и Іэтащхьэ Кіуэкіуэ Казбек 2021 гъэм къыдигъэкІа унафэм ипкъ иткіэ, бюджет Іэнатіэм и лэжьакІуэхэм я улахуэм хагъэхъуащ, щэнхабээ Іэнатіэм Іутхэри хэту. Къинэмыщауэ, щэнхабээмрэ гъуазджэмкіэ къэрал стипендиехэр иратынущ цІыху 696-м. Грант къызэрахьэхуам и фІыгъэкІэ театрхэм Іэмал яІэ хъуащ я репертуархэр къагъэщІэрэщІэну. Кіуэкіуэ Казбек апхуэдэу жиlащ Литературэмрэ гъуазджэмкІэ къэрал саугъэтхэр ягъэувыну, ахэр фІым я фІыжхэм илъэсым и кІзухым хуагъэфэщэну.

Республикэм и пашэм къызэригъэнэlyaмкlэ́, зэгъэпэщыжыныгъэ лэжьыгъэхэр щрагъэкІуэкІынущ Мэлбахъуэ Тимборэ и ціэр зезыхьэ Къэрал лъэпкъ библиотекэм, Ткаченкэ Андрей и ціэр зезыхьэ Гъуазджэхэмкіэ музейм, Лъэпкъ музейм. Щэнхабзэм и лэжьакіуэхэм папщіэ общежитым и Іуэхури зэфІэкІынущ иджыблагъэ.

Мы зэманым псом нэхърэ нэхъыщхьэр къэралым и унафэщіхэм ирагъэкіуэкі политикэр щіалэгъуалэм тэмэму къагурыгъэlуэнырщ, - жиlащ зэхуэсым и кlэухыу Klyэкlуэм. - Дэ псори зы къэралым дрибынщ, итlанэщ лъэпкъ зырызым дыщыщыр. Аращ ди къарум и лъабжьэ быдэр, ар хэзыгъахъуэр.

КъБР-м и Іэтащхьэмрэ Правительствэмрэ я пресс-Іуэхущіапіэ.

1хылъхэм я тхьэмахуэ

Щоджэнціыкіу Алий и ціэр зезыхьэ Къэбэрдей къэрал драмэ театрым гъатхэпэм и 23-м къыщызэіуахащ сабийхэмрэ ныбжыыщІэхэмрэ яхуэгъэза тхылъхэм я урысейпсо

КъБР-м щэнхабзэмкІэ и министр Къумахуэ Мухьэдин мы гъэм и тхылъеджэ ныбжьыщІэ нэхъыфІхэм дипломхэмрэ саугъэтхэмрэ яритащ. Апхуэдэхэщ Гергоковэ Лейлэ, Сунш Іэниуар, Къуэн Михаил сымэ, нэгъуэщІхэри.

Зэјущіэ гуапэм кърихьэліахэм я нэгу зрагъзужьащ республикэм и уэрэджы ак уэ, къэфак уэ ныбжыш эхэм. Театрым и пэІушІэр хухахаш шагъэлъагъуэ «Книга - мир в твоих руках» тхылъ гъэлъэгъуэныгъэм.

Махуэ къэс республикэм и библиотекэхэм тхылъ гъэлъэгъуэныгъэхэр щрагъэкІуэкІынущ. Абы хэту къызэрагъэпэщынущ тхылъ къеджэнхэр, таурыхъхэм къытращіыкіа театр теплъэгъуэхэр, литературэ джэгукіэ лізужьыгъуэхэр утыку къыщрахьэнущ, тхылъеджэхэм я зэlущlэхэр, тхакlуэхэм я махуэхэр щыГэнущ.

> ТЕКІУЖЬ Заретэ. Сурэтыр КЪАРЕЙ Элинэ трихащ.

Мы махуэхэм

Гъатхэпэм и 26, щэбэт

♦Къэмэх узыфэр зыпкърытхэм я дунейпсо махуэщ. ♦«ЩІым и сыхьэт» акцэр ира-

гъэкіуэкі. Дыкъэзыухъуреихь дунейм хуэсакъын, абы и хъугъуэфІыгъуэхэр зэгъэзэхуауэ къэгъэсэбэпын зэрыхуейм цІыхухэм иджыри зэ гулъытэ хурагъэщІын мурадкІэ къызэрагъэпэщ 2007 гъэ лъандэрэ. Абы хэтхэм а махуэм щІыпІэ зэманымкіэ сыхьэт 20-рэ дакъикъэ 30-м уэздыгъэхэр ягъэункіыфі икіи ар зы сыхьэткіэ ягъаолэркъым.

♦1898 гъэм къалъхуащ кавказыбзэхэр зыджа щІэныгъэлІ, филологие щІэныгъэхэм я доктор, профессор, Куржым щіэныгъэхэмкіэ и академием и академикыу щыта, Абхъазым, КъБР-м, Шэшэн, Ингуш, Дагъыстан республикэхэм дагызыстан роспустински лэжьакІуэ, Куржым и къэрал саугъэтым и лауреат Чикобавэ Арнольд.

♦1959 гъэм къалъхуащ филологие щІэныгъэхэм я доктор, КъБР-м щІэныгъэхэмкІэ щіыхь зиіэ и лэжьакіуэ, ЩІДАА-м и академик ЦІыпІынэ Аслъэн.

Дунейм и щытыкІэнур

«pogoda.yandex.ru» сайтым зэритымкіэ, Налшык уфауэ щыщытынущ, палъэ-палъэкІэрэ уэшх къыщешхынущ. Хуабэр махуэм градуси 5 - 6,

жэщым градуси 2 - 3 щыхъу-

Гъатхэпэм и 27, тхьэмахүэ

♦Театрым и дунейпсо махуэщ **♦**Урысейм и МВД-м и къэрал кіуэці дзэхэм я махуэщ

♦1917 гъэм Налшык ГъэзэщIакІуэ комитет къыщызэрагъэпэшаш.

♦ 1925 гъэм къалъхуащ КъБР-м и ціыхубэ усакіуэ Балъкъэр Фоусэт.

♦1953 гъэм къалъхуащ КъБР-м шІыхь зиІэ и егъэджакіуэ, республикэм и Парламентым и депутату щыта Тыкъуэ Зое.

Дунейм и щытыкІэнур

жэщым градуси 2 - 3 щыхъу-

Гъатхэпэм и 28, блыщхьэ

♦Балъкъэр лъэпкъым къэщІэрэщІэжыныгъэм и ма**хуэщ**. 1957 гъэм балъкъэр лъэпкъым и автономиер зэфlагъзувэжащ. КъБР-м и Президентым 1994 гъзм гъатхэпэм и 25-м къыдигъэк а унафэм ипкъ иткІэ гъатхэпэм и 28-р республикэм щагъэлъапІэ.

ГЪЭМ къалъхуащ КъШР-м и къэрал лэжьакіуэ, тхакіуэ, усакіуэ Псыхэмыхьэ Мусэ.

♦ 1954 гъэм къалъхуащ «Советская молодежь» газетым и редактор нэхъыщхьэу илъэс куэдкІэ лэжьа, УФ-ми КъБР-ми щэнхабзэмкіэ щіыхь зиіэ я лэжьакіуэ Къардэн Мухьэмэд.

Дунейм и щытыкіэнур «pogoda.yandex.ru» сайтым зэритымкіэ, Налшык пшэр техьэ-текІыу щыщытынущ. Хуабэр махуэм градуси 9 - 11, жэщым градус 1 - 2 щыхъунущ.

Гъатхэпэм и 29, гъубж

♦Юридическэ ІэнатІэм и лэ-«pogoda.yandex.ru» сайтым жьак**іуэм и махуэщ** зэритымкіэ, Налшык пшэр те- ♦ 1946 гъэм къалъхуащ КъБР-м

хьэ-текіыу щыщытынущ. Хуа- бэр махуэм градуси 9 - 10, лан.

♦1950 гъэм къалъхуащ тхыдэ щІэныгъэхэм я доктор, профессор, Осетие Ищхъэрэ - Аланием, Осетие Ипщэм, КъБР-м щіэныгъэмкіэ щіыхь зиіэ я лэжьакlуэ **Дзидзоев Валерий**.

Дунейм и щытыкІэнур

«pogoda.yandex.ru» сайтым зэритымкіэ, Налшык уфауэ щыщытынущ. Хуабэр махуэм градус 14 - 16, жэщым градуси 2 3 щыхъунущ.

Зыгъэхьэзырар ЖЬЭКІЭМЫХЪУ Маринэщ.

Лъэпкъ Іущыгъэ:

Къочэнджэщыр щіэнэкіалъэ умыщі.

Балъкъэр лъэпкъым и къэщІэрэщІэжыныгъэм и махуэ

Бэшэчыгъэ, лІыгъэ, быдагъэ

хьэм ди къэралым и пашэу щыта Хрущёв Никитэ и фіыгъэкіэ щіадзащ зи лъахэм залымыгъэкіэ ираша лъэпкъхэр хей щіыжыным. Дауи, хэкум къагъэзэжыну хуит ящ а лъэпкъ псор къэбгъэІэпхъуэжыныр тынштэкъым: балъкъэрхэр ипэкіэ зыдэса къуажэхэм я нэхъыбэр зэхэкъутати, псэупІэхэр яхурикъуртэкъым.

КЪЭРАЛ унафэщІхэр Іуэхум зэрегугъум нэмыщІ, мыхьэнэшхуэ иІэт балъкъэрхэр къызыхыхьэж лъэпкъхэр абыхэм къазэры/ущ/эну щІыкІэми. И гъунэгъу мэжалІэмэ, абы и гуэныхыыр езым къихьу къэзылъытэу ноби псэу адыгэхэр гуапэу яlущlэжащ я къуэш балъкъэрхэм. Лей зытехьахэм ахэр ядэгуэшащ псэупіэкіи, ерыскъыкіи, щыгъынкіи. Адыгэхэри республибалъкъэрхэм кэм ис адрей лъэпкъхэри зэрадэlэпыкъуам и фlыгъэкlэ псынщlэу зэфІэкІащ ціыхухэр къегъэблэгъэжыным, лэжьапІэ гъзувыным ехьэлІа Іуэхухэр.

РСФСР-м и Министрхэм я Советым 1957 гъэм къищта унафэм ипкъ иткіэ, дэтхэнэ унагъуэми кредиту иратащ псэупІэ ираухуэну сом мини 10, унэхэр зэрагъэпэщыжыным трагъэкІуэдэну сом мини 3, Іэщ къращэхуну сом мин 1,5-рэ. ИужькІэ а щіыхуэ псори хуагъэгъуащ. Илъэситіым къриубыдэу унэщІэ мини 7-м щІигъу яухуащ, унагъуэ миным нэблагъэм къэрал фэтэрхэр иратащ. Апхуэдэу щІидзащ балъкъэр лъэпкъым и къэщІэрэщІэжыныгъэм.

1959 гъэм ирихьэл о къулыкъушхуэхэм пэрытт балъкъэри 100-м нэблагъэ. Курыт ІэнатІэ зэмыліэужьыгъуэхэр зэрахьэрт 500-м щіигъум. Гулъытэшхуэ хуащІырт щэнхабзэмрэ гъуазджэмрэзегъэужьыным. Куэдхыхьащуэрэдымрэ къафэмкІэ «Кабардинка» ансамблым, къэрал филармонием. СССР-м, КъБАССР-м я тхылъ тедзапіэхэм къыщыдэкіащ балъкъэр литературэм и лъабжьэр зыгъэтІылъа Мечиев Кязим, тхакіуэ ціэрыіуэхэу Кулиев Къайсын, Шахмурзаев Сэхьид, Гуртуев Берт, Отаров Керим сымэ, нэгъуэщІхэми я ІэдакъэщІэкІхэр.

Іуэхур хуабжьу ирагъэфіэкіуащ блэкіа ліэщіы-

ЛІэщІыгъуэ блэкІам и 50 гъэхэм я етІуанэ Іы- гъуэм и 80 гъэхэм я кІзухым, 90 гъэхэм я пэщІэдзэм Балъкъэр лъэпкъыр хей щІыжыным теухуауэ къэралым къыщыдагъэкlа унафэхэм. 1991 гъэм мэлыжьыхьым и 26-м РСФСР-м и Совет Нэхъыщхьэм къищтащ «Лей зытехьа лъэпкъхэр хей щІыжыным и ІуэхукІэ» хабзэр. КъыкІэлъыкІуэ илъэсхэм КъБР-м и Президентымрэ Правительствэмрэ я жэрдэмкіэ Урысей Федерацэм къыщащтащ балъкъэрхэм ехьэлlауэ мыхьэнэшхуэ зиІэ унафэ зыбжанэ. Лъэпкъыр зэрырагъэкІрэ илъэс 50 зэрырикъум тещІыхьауэ иужькІэ къащта унафэхэм пащащ балъкъэрхэр хей щІыжыным и Іуэхум.

1995 гъэм ирагъэкlуэкlа референдумым ипкъ иткіэ, Іуащхьэмахуэ, Шэрэдж районхэр зэфіагъэувэжащ. Налшык и Долинск щІыпІэм щаухуащ залымыгъэм и лей зытехьахэм я архитектурэ мемориал гъуэзэджэ. Абы хэтщ лъэпкъым и усыгъэм и вагъуэ Кязим и кхъащхьэр икІи ар балъкъэрхэм я бэшэчыгъэм, лІыгъэм, быдагъэм я фэеплъ хъуащ.

Нобэ лъэпкъыр зыужьыныгъэм и гъуэгум ирокІуэ. Балъкъэрыбзэр мы зэманым адыгэбзэмрэ урысыбзэмрэ я гъусэу къэралыбзэщ. АбыкІэ утыку щохьэ телевиденэк и радиок и, газетхэр, журналхэр, зэреджэ тхылъхэр, псалъалъэхэр традзэ, балъкъэр тхакІуэхэм я тхыгъэхэр къыдагъэкі. Хей зэращіыжрэ блэкіа илъэсхэм балъкъэрхэм къахэкlащ еджагъэшхуэ, литератор, артист, спортсмен, политикэ лэжьакіуэ, лъэпкъым и щіыхыр къэзыіэтыжа ціыху гуащіафіэ щэ бжыгъэхэр.

1944 - 1957 гъэхэм, гугъуехьрэ гуауэкІэ гъэнщІа илъэс 13-м, ягъэва бэлыхьхэр ящымыгъупщэу балъкъэрхэр япэкіэ мэкіуатэ, фіэщхъуныгъэ ин яхэлъу къэкІуэнум хуоплъэ. Республикэм щыпсэу адрей лъэпкъхэми хуэдэу, илъэс 65-рэ ипэкlэ зи хэку зыгъуэтыжа а лъэпкъым щыщхэм я къару псори ирахьэл Э Къэбэрдей-Балъкъэрым нэхъри зиужьыным, абы мамырыгъэрэ захуагъэрэ, зэгурыІуэныгъэрэ зэІузэпэщыныгъэрэ илъыным.

> ЖЫЛАСЭ Маритэ. КъБР-м щІыхь зиІэ и журналист.

Лъэпкъ тхыдэр къызэрыщыж гъуджэ

Балъкъэр лъэпкъым, ди республикэм, я усак Іуэшхуэ Кулиев Къайсын зэрызэджэжыр «Шэджэм псыхъуэ щалъхуа усакіуэ» ціэрат. Ар къыщалъхуат Шэджэм аузым - ди щіыналъэр зыгъэдахэ щІыпІэхэм ящыщ зым. Къайсын и дежкІэ и унэр, къыщалъхуа щІыпІэр нэхъыжьхэм я щІэин къудейтэкъым, атіэ и гъащіэм, и тхыгъэхэм къыпызыщэ лъапіэныгъэт. Хэт абы хуэдэу къэзыlуэтэфар щlыналъэм и беягъымрэ абы щыпсэухэм я уардагъымрэ? Хэт къэзыгъэлъэгъуэфар и лъэпкъым хэлъа бэшэчыгъэмрэ къарумрэ?

КЪАЙСЫН илъэсий ирикъуат ар Шэджэм Ищхъэрэм дэт школым и пэщіэдзэ классым щагъэкіуам щыгъуэ. Щіымахуэ мазэхэм школым щеджэрт, гъэмахуэм, езым хуэдэ щіалэ цІыкІухэм я гъусэу, шкІэхэр, мэлхэр игъэхъуу губгъуэм итт, мэкъу еуэрт. Уанэгум быдэу ису (а быдагъэр Къайсын и гъащіэм и хьэл-щэн нэхъыщхьэу дапщэщи щытащ) а lуэхухэм пэрытурэ, адэшхуэм жиіэу зэхиха балъкъэр уэрэдыжьхэр, пшыналъэхэр къришырт. Макъ жыгыру зиіэ щіалэ ціыкіум пщіэ лей щиіэт хьэгъуэліыгъуэхэм: ар тхьэмадэм зыбгъэдигъэтіысхьэрти, зэрышагъащіэхэм папщіэ уэрэдхэр, хъуэхъухэр, къебжэкІхэр жригъэІэрт.

Школыр ехъулІэныгъэкІэ къиуха нэужь, Кулиевыр Москва кіуащ икіи Театр гъуазджэмкіэ къэрал институтым, Луначарскэм и ціэр зезыхьэм, щіэтіысхьащ. Усэ тхыным дихьэх щіалэщ эр апхуэдэүи пшыхьэшхьэеджэү ш эст Литературэ институтым. А лъэхъэнэм Къайсын зригъэцІыхуащ къэралым щыцІэрыІуэ тхакІуэхэр, усакІуэхэр. И къалэмыпэм къыпыкІ тхыгъэхэр абыхэм ягу ирихьырт икІи тхылъу къыдигъэкІыну чэнджэщ къратырт. Хэку зауэшхуэм и пэ къихуэу дунейм къытехьауэ щытащ Кулиевым и япэ усэ тхылъыр. АдэкІэ зауэ, лыгъей, бэлыхь..

Совет цІыхубэм а зэманым къахуихьа гугъуехь псори Къайсын нэсу зыхищІащ. Зауэм и япэ махуэхэм Дзэ Плъыжьым хыхьащ ар, езым и лъэјукіэ, икіи парашютист хъуащ. Кіыхьт икіи гугъут Кулиевым и зауэ гъуэгур: япэщіыкіэ Прибалтикэ, къыкіэлъыкіуэу Орёл, Тулэ, иужькіэ Сталинград, Севастополь, Кърым, Сиваш гуэлыр...

Зауэр зауэщ - абы дэрэжэгъуэ къозыт хэлъкъым. Арщхьэк э Къайсын гуфіэгъуэ дыдэ, гъащіэм и тыгъэ лъапіэ къыщыхъуат и лъахэгъу, и ныбжьэгъу, и къуэш пэлъытэ Кіыщокъуэ Алим 1942 гъэм Орёл деж зэрыщыхуэзар. Къайсын уіэгъэ хьэлъэ

1942 гъэм Орёл деж зэрыщыхуэзар. Къайсын уlэгъэ хьэлъэ хъуауэ Алим ар зэуапlэ губгъуэм кърихыжауэ щытащ. Госпиталым щlэлъа нэужь, ар хуит ящlат унэм кlуэжыну, ауэ имыдэу Сталинград фронтым lyхьащ. Абы къыщыдэкl газетым щылажьэу, ар зэуащ, къалэмри фочри зэдигъабзэу.

1944 гъэм Кулиевыр аргуэру уlэгъэ хъуащ. Сымаджэщым къыщlэкlыжауэ унэм къагъэкlуэжынрэ пэт къищlащ къызыхэкlа лъэпкъыр Шэджэм аузым ирашу Къыргъыз щlыпlэмыцlыхум залымыгъэкlэ зэрагъэlэпхъуар. Партым и Политбюром кърита хуитыныгъэмкlэ зауэлl хахуэ, офицер, усакlуэцlэрыlуэ Кулиевыр къэралым и дэнэ щlыпlи, Москварэ Ленинградрэ къищынэмыщlа, щыпсэуну lэмал иlэт, арщхъэкlэ абы мурад ищlащ и лъэпкъыр здэщыlэм кlуэну, абы къытепсыха бэлыхьыр ядигъэвыну. Апхуэдэуи хъуащ. бэлыхыыр ядигъэвыну. Апхуэдэуи хъуащ.

Хамэ щіыпіэм гугъуехь куэдым щыпэщіэтащ усакіуэр, ауэ абыхэм иращіыкіыфакъым ар, къызыхэкіа лъэпкъми хуэдэу. Я насыпым къихъри, 1957 гъэм балъкъэрхэр хуит ящіащ я щіынальэм къагъэзэжыну. Апхуэдиз гугъуехьрэ бэлыхьрэ зышэча ціыхухэр шыіэныгъэ яхэлъу, гу щабэу, псэ къабзэу къызэтенэ-фащ. Ар ліыгъэшхуэт. Іуащхьэмахуэ Іуплъэжыну зи пщіыхь къыхэмыхуа балъкъэрхэм я дежкіэ ар дэрэжэгъуэшхүэт. Кулиевым и къалэмыпэм къыпык а тхыгъэ куэд хуигъэпсауэ щытащ а лъэпкъ гуфІэгъуэшхуэм.

Кулиев Къайсын и усыгъэр балъкъэр тхыдэр къызэрыщыж гъуджэщ. Абы иплъэ лъэпкъым зелъагъуж уардэу, лъэщу, гугъуехь псоми пэлъэщыфу. Езы усакІуэм и тхыгъэхэр балъ-къэрхэм яхуэхъуащ зи псыхъуэм дэмыхуэжу гъунэгъу губгъуи тафи щІэзыгъэна къуршыпс уэр.

Зэдэгуашэу, зэрыіыгъыу

Ди щІыпіэр лъэпкъ куэдым адэжь хэку яхуэхъуа щІыналъэщ. Нэхъыжьхэм къытхуагъэна хабзэфІхэм ящыщщ лъэпкъхэр зэш пэлъытэу, зым и дамэпкъыр адрейм щіэдгъакъуэу, ди республикэм иф! къызэрык! Іуэхухэр зэф!этхыу дызэдэпсэуныр. Апхуэдэу хъуащ 1957 гъэм и гъатхэпэ мазэми – балъкъэрхэр я хэку къагъэзэжыну хуит щащіыжа зэманым.

А ГЪАТХЭМ Щхьэлыкъуэ къуажэм къыдэтІысхьауэ щытащ балъкъэр унагъуэ 26-рэ. Ахэр ипэкІэ щыпсэуа Шыкхъэ щІыпІэр зэрызэхакъутам къыхэкІыу, абыхэм псэупІэщІэу къыхуагъэлъэгъуат ди жылэр. ЖыпІэнурамэ, щхьэлыкъуэдэсхэр гурэ псэкіэ япежьащ хамэщі къикІыжа я лъахэгъухэм. Къуажэ советым и унафэкіэ, балъкъэр унагъуэхэм Іэщ иратащ, унапіэхэри къыхупачащ. Я унэ-лъапсэхэр яухуэху, ахэр унагъуэ-унагъуэкІэрэ трагуэшауэ

щытащ. Адыгэхэри, урысхэри, адрей къуажэдэсхэри балъкъэрхэм ядэгуашэрт ерыскъыкІи щыгъынкІи, я Іуэхур зэрыдэкІынкІи чэнджэщ щхьэпэхэр иратырт.

Абы щыгъуэ жылэм къыдэтІысхьауэ щытащ Мечиевхэ зэдэлъхузэшыпхъур. Ахэр и бынт балъкъэр усакІуэ-уэрэдус Мечиев Кязим. Гъунэгъухэм занщІэу гунэс ящыхъуат Сэхьидрэ Шапийрэ. Ахэр нэмыс зыхэлъ цІыхут.

Апхуэдэт «щхьэлыкъуэдэс» цІэр а гъатхэм зезыхьэ хъуа балъкъэрхэм я нэхъыбапІэр. Къахүчүха бэлыхыым къелри, а лъэпкъыр апхуэдэу ди гъащІэм къыхыхьэжащ. А лъэхъэнэм къэзыгъэзэжа балъкъэр куэдым къахэкІащ щІэныгъэлі Іэзэхэр, Іэщіагъэлі гъуэзэджэхэр. Нобэкіэ ахэр, ди республикэм щыпсэу адрей лъэпкъхэми хуэдэу, зыужьыныгъэм и гъуэгум тетщ.

КЪАРДЭН Маритэ.

Балъкъэр лъэпкъым и къэщІэрэщІэжыныгъэм и махуэ

ФІыр зэи кІуэдынукъым

Зыщыщ лъэпкъыр щалъхуа щіыпіэм ирахуауэ щыщыта илъэсхэр щіэх-щіэхыурэ игу къигъэкlыжырт икіи и нэпсхэр къыфіекіуэу иринэшхъейрт балъкъэрыбзэкіэ къыдэкі «Заман» республикэ газетым и корреспонденту лэжьа, КъБР-м щэнхабзэмкіэ щіыхь зиіэ и лэжьакіуэу, тхакіуэу икіи усакіуэ ціэрыіуэу щыта Кучинаев Ануар. Апхуэдабзэу, ауэ гуфІэ нэпсхэр и напэм къыф ежэхыу, а нэхъыжьытепсэлъыхыжырт 1957 гъэм и гъатхэпэ мазэм и кІ ухыу балъкъэрхэм гупсэхугъуэ къезытыжам. Мис абы и гукъэк ыжхэм щыщ-

«ЗИ ЦІЫХУХЭМ я процент 15-р фронтым Іутрэ бийм текІуэным къэмылэнджэжу пэщІэт балъкъэр лъэпкъым апхуэдэ лей кІэлъызепхьэныр захуагъэтэкъым. Дэ абы щыгъуэ, дауи, дыщыгъуазэтэкъым Сталинымрэ Бериерэ ди щІыналъэ дахэм, щіыуэпс къулейкіэ ціэрыіуэм гугъэ гъэтіылъахэр зэрыхуаlэм: абыхэм я мурадащ балъкъэрхэр, къэрэшейхэр, шэшэнхэр, нэгъуэщІхэри ирахуу а щІыпІэхэр Куржым иратыну, - жиlэрт Ануар. - Нобэ хуэдэу си нэгум щlэтщ а пщэдджыжьыпэр. Гъатхэпэм и 8-м сыхьэти 4-хэм деж Ізуэлъауэшхуэм дыкъызэщІигъэушауэ щытащ унагъуэм щІэсыр. Сэ абы щыгъуэ илъэс 14 срикъуатэкъым. Дэ нэхърэ нэхъ бий къэралым игъащІэм имыІа хуэдэ, НКВД-м и офицеррэ сэлэту мин 20-м щІигъум къаувыхьат дыщыпсэу жылэхэр, балъкъэритІ къэс зы сэлэт е офицер къытхуэзэу. Машинэшхуэхэм драгуашэрт, щысхырабгъу лъэпкъ ямыlэу къытхуэпхъашэу, дызэрадзэу... Ауэ щыхъукІэ, а зэман дыдэм ди адэхэр, къуэш нэхъыжьхэр зауэ ІэнатІэм Іутт, Хэкум и щхьэхуитыныгъэм папщІэ лъы ягъажэу, лІыгъэшхуэ зэрахьэу. Абыхэм ящыщу зыкъом ягъэлъэгъуат «Совет Союзым и ЛІыхъужь» цІэ лъапІэр къратыну, арщхьэкіэ, ди лъэпкъыр «къэралым и епціыжакіуэу» къыщалъытэм, абы ипэкІэ зратам иратауэ къанэри, адрейхэм я Іуэхур орденхэмрэ медалхэмкіэ зэфіагъэкіауэ щытащ.

Гугъут хамэ щІыналъэм ущыпсэуну. Япэ илъэсхэм лъэпощхьэпо куэд дрихьэл/ащ: лэжьыгъэ дгъуэтыртэкъым, жэуаплыныгъэ гуэр, куэд-мащІэми, зыпылъ къалэнхэм жыжьэрэ гъунэгъуу дыбгъэдагъэхьэртэкъым. Сэ фамыща къыщыщах шахтэм сыщылэжьащ. Си къалэнхэр ныкъусаныгъэншэу зэрызгъэзащіэм, жэуаплыныгъэ схэлъу сызэрылажьэм гу лъатащ. Зэман дэкІри, шахтэм и комсомол зэгухьэныгъэм и секретару сыхахауэ щытащ. Апхуэдэу къекlуэкlащ си лъэпкъэгъу куэдым я Іуэхур: нэхъ лэжьыгъэ хьэлъэ дыдэхэм пэрагъзувзу иужькіз, езыхэм я пщізмрэ щіыхьымрэ къихьауэ, унафэщі къалэнхэри дзыхь къызыхуащіахэр мащіэтэкъым. Ауэ ахэр къыщыхъуар нэхъ иужьы уэк эщ...

ПсэупІэкІи гугъу дехьащ: къытхуагъэфэщар бэракъхэмрэ колхоз хьэмхэм щыІэ ухуэныгъэхэмрэт. КъызэрыджаІэмкІэ, къэралым и къалэнт ипэ мазэхэм псэупіэкіэ, шхынкіэ дыкъызэригъэпэщыну, арщхьэкіэ пщіэ зимыіэжу къалъыта льэпкъым хэти еліэліэнт? Карточкэхэмкіэ ціыху къэс къытхуэзэу мазэм къыдатырт гуэдзу грамм 300, фошыгъу килограмм зырыз, ІэфІыкІэ сыт жыхуэпІэхэр тлъагъуххэртэкъым.

Къэзахъстанымрэ Къыргъызымрэ вагонхэм ярызу нашэрт дызыщіэсын щытщікіэ къэдгъэсэбэпыпхъэ псэуалъапхъэхэр: пхъэхэр, абджхэр, нэгъуэщ хэри. Абыхэм ящыйу уеблэмэ зы гъущІ Іунэ дэ къытІэрыхьэртэкъым, ауэ ихъуреягъкІэ, уэлбанэ нэужьым Іэгъэбэгухэр щІы щхьэфэм къызэрытехутэм хуэдэу, къыщыунэхурт щІыпІэ унафэщІхэм я унэ дэгъуэхэр, колхозхэм, совхозхэм, нэгъуэщ І Іуэхущ Іап Іэхэм я зыгъэпсэхуп Іэ екіухэр.

Япэ илъэсищым къриубыдэу хамэщІым я псэр щыщанащ абы нэсахэм я зэхуэдитіым, дыздашэм дынэсын папщіэ зэпытча гъуэгуанэ кlыхьым щытфlэкlуэда цlыху мини 5-р хэмыту. Дагъэlэпхъуэным пыщlа гугъуехьхэр псом хуэмыдэу къатехьэлъащ жык Іэфэк Іэхэмрэ сабийхэмрэ.

ИтІани, сыт хуэдиз гугъуехьрэ хьэзабрэ гъащІэм къытхуимыгъэтІылъами, балъкъэрхэм зытхъумэжыфащ. ХамэщІым щыдгъэкІуэдакъым ди хабзэр, ди анэдэлъхубзэр, псом нэхърэ нэхъыщхьэжращи - ди напэр. Абы дызэрыщы а илъэс 13-м къриубыдэу ди бжыгъэр мин 40-м нэдгъэсыжыфащ.

Ди щіыналъэ дахэм зыщыдужьыжынымкіэ дэіэпыкъуэгъушхуэ къытхуэхъуащ адыгэхэр. ФІыр зэи кІуэдыркъым. Къэдгъэзэжу щІэрыщІэу псэун щІэддзэжа нэужь, сыт щыгъуи къуэш пэлъытэу къыткъуэта адыгэхэр къыддэгуэшащ тепІэнкІи щІакхъуэ ІыхьэкІи. Ар дощІэж нэхъыжьхэм, яхудоІуэтэж нэхъышІэхэм».

Къэбэрдей-Балъкъэрым щыпсэухэр нобэ зыщ дызыхуэлажьэр: ди лъэпкъхэм я пщіэрэ щіыхьрэ мыкіуэду, нэхъыжьыфіхэм щіэин лъапіэу къытхуагъэна хабзэхэр, бзэхэр зыхъумэн, езыгъэфІэкІуэн щІэблэ узыншэ къытщІэхъуэнырщ. Дэтхэнэми фІыгъуэ ину къилъытэ а лъапІэныгъэхэр Тхьэм къыдигъэхъулІэ!

КЪАРДЭН Маритэ.

Налшык дэт «ДыгъафІэ къалэ» творчествэмкІэ сабий академиер ди щІыналъэм щыціэрыіуэ еджапіэхэм ящыщщ. ІэнатІэм къыхыхьэ Іуэху зехьэкіэщіэ куэд лэжьыгъэм къыщыщагъэсэбэп академием ехъуліэныгъэфі-хэр иізу щолажьэ хьэршым епха щІэныгъэм Къэбэрдей-Балъкъэрым зыщегъэужьыным хуэгъэпса лабораторэ хьэлэмэт. Абы фІащащ ЩІэ-ныгъэхэмкІэ Урысей Академием и академик ціэрыіуэ, ди лъахэгъу еджагъэшхуэ Энеев Тимур Магомед и къуэм (1924 -2019) и цІэр.

КЪЫЗЫХЭКІА балъкъэр лъэпкъым щыщхэм нэмыщІ, зэрыкъэралуи зэрыгушхуэ щІэныгъэлІ щыпкъэу щытащ Энеевыр. Зи сабиигъуэр Москва щыкіуа щіалэ ціыкіур курыт еджапіэм щыщіэса илъэсхэм къыщыщІэдзауэ дихьэхыу хуежьащ хьэршым теухуауэ Циолковскэм и а гупсысэхэм. Щ алэ гурыхуэм есэпымкІэ, физикэмкіэ, астрономиемкіэ япэ къиувэ гупым яхэттэкъым. Тимур щІэхъуэпсырт а щІэныгъэ хьэлэмэтхэм нэхъ куужу щыгъуазэ зищІыну, абыхэм я лъагапІэхэм нэсыну.

Хэку зауэшхуэр ди къэралым и текlуэныгъэкlэ иухуа нэужь, щІалэщІэр иужь ихьащ и хъуэпсапіэхэм яльэіэсыну. Тимур хузэф Іэк Іаш къэралым и еджапіэ нэхъыщхьэхэм ящыщу нэхъ

Хьэрш жыжьэр къэзыгъэІурыщІа

ядэхъуу, пэрыту ар ядэлэжьащ дунейпсо ціэрыіуагъ зиіэ щіэныгъэліхэу Келдыш, Годуновым, Тихоновым, Гельфанд, нэгъуэщІхэми. Езыри цІэрыІуэ щыхъуащ щІэныгъэм и дунейм. Ар хагъэхьащ РАН-м и Президиумым икІи хьэршым епха Іэ-

хьэу иІэ Математикэ институ- натІэхэмкІэ абы и къудамэм тым. Сыт хуэдэ унэтІыныгъэкІи и унафэщІу, механикэмкІэ, хьэрш ракетэхэр зэпкърылъхьэнымкіэ Іэщіагъэлі Іэзэу дунейм тетащ. Энеевыр Лениным и цІэр зезыхьэ Къэрал саугъэтым и лауреатт. Хьэршыр джыным, ар къэгъэlурыщіэным теухуа и къэхутэныгъэхэм папщіэ щіэныгъэлі пажэм къыхуагъэфэщауэ щытащ Ленин, Бэракъ Плъыжь орденхэр. Абы и ІэдакъэщІэкІхэм я нэхъыбэр ноби хуолажьэ хьэршым яутІыпщ аппаратхэм я псынщІагъыр къэхутэнымрэ ахэр ціыхум и унафэм щіэгъэтынымрэ. Апхуэдэ и шІэныгъэ лэжьыгъэ купщафіэхэм папщІэ абы къратащ Цандер Фридрих и цІэр зезыхьэ дыщэ медалыр. Апхуэдэу Энеевыр хуабжьу дихьэхыу щытащ космогонием, астрофизикэм, планетэхэм я зэхуаку щызекІуэ спутник системэ лъэщ зэтеублэным. Иужьрей илъэсхэми абы елэжьащ. А псори, Энеевым и гъащІэм щыщ нэгъуэщІ Іуэхугъуэ хьэлэмэт куэди итщ еджагъэшхуэм и гъащІэмрэ и лэжьыгъэмрэ ятеухуа гъуэмрэ шэху уэздыгъэмрэ я нэху» тхылъ гъэщІэгъуэным. Ар и къалэмыпэм къыпыкlащ балъкъэр тхакІуэ Кучмезовэ

> цІэрыІуэ куэд ди лъахэм къызэрихъуам. Зи къэщІэрэщІыжыныгъэр мы махуэхэм зыгъэлъапІэ балъкъэр лъэпкъым щыщ еджагъэшхуэм и цІэр зезыхьэ лабораторэм гукъыдэжышхуэ яІзу щолажьэ, къэхутэныгъэ хьэлэмэтхэр щрагъэкІуэкІ хьэрш шІэныгъэм дихьэх ныбжьыщІэхэм. КъахрырекІ абыхэм Энеевым хуэдэу ціэхэр фіыкіэ зыгъэіун іэщіа-

> Раисэ. Ди республикэм и щІэблэр ирогушхуэ Энеев Тимур хуэдэ

цІэрыІуэ дыдэм - Москва дэт пхигъэкlащ икlи математикэ къэрал университетым - щІэныщІэныгъэхэм я кандидат цІэр гъэ лъагэ щызригъэгъуэтын. къыфІащащ. ЩІэныгъэхэм я доктор цІэр Ещанэ курсым щІэсу арат Энеевым и курс лэжьыгъэм щІэныкъыхуагъэфэщэн папщІэ Энеевым хэхауэ зы лэжьыгъэ гуэри гъэлі ціэрыіуэхэу Келдыш, Космодемьянский сымэ гу шылъаищІакъым. ЩІэныгъэхэмкІэ там. Хьэршым лъатэ ракетэм и Урысей Академием и Президигъуэгур убзыхунымрэ ар цІыхум умым хэтхэм зэдэарэзыуэ а цІэ и унафэм щІэгъэтынымрэ телъапіэр ди лъахэгъум къыфіаухуат студент Энеевым и япэ щащ абы и ІэдакъэщІэкІхэу япэ къэхутэныгъэ лэжьыгъэр. Ар ІэрыщІ спутникыр хьэршым

апхуэдизкіэ

зыщіа куэдым жаіащ а щіа-ЛІэщІыгъуэ блэкІам и 50 гъэлі щыпкъэ куэд. лэщіэм бгъэдэлъ зэфіэкіыр РАН-м Стекловым и цІэр зэрикъызэрымыкјуэу зэрыщытыр, апхуэдэуи абы и япэ къэхутэныгъэм хьэршым епха щІэныгъэм адэкіи зиужьынымкіэ мыхьэнэшхуэ зэриГэр.

Еджэныр къиуха нэужь, Энеевыр 1948 гъэм щІэтІысхьащ МКъУ-м и аспирантурэм. Иджы абы и къэхутэныгъэхэм нэхъри зригъзубгъуат: ахэр тещІыхьат щІыналъэ жыжьэхэр зэпызычыф баллистическэ ракетэхэм я псынщІагъыр убзыхунымрэ зэрылъатэ гъуэгур гъэнэlуэнымрэ. Энеевым и къэхутэныгъэщіэхэм япкъ иткіэ, апхуэдэ ракетэхэр нэхъ жыжьэ лъэтэф хъуауэ щытащ. Апхуэдэ лэжьыгъэ купщафіэ зи къалэмыпэм къыщІэкІа Тимур и кандидат диссертацэр ехъулІэныгъэкІэ

яфІэхьэлэмэт хъуати, щІэны-

гъэ журнал цІэрыІуэхэм къыт-

адзащ мыгvвэv. Энеевым и

лэжьыгъэм щыгъуазэ зыхуэ-

щІэныгъэлІхэм

гъэхэм Энеевыр шылэжьаш

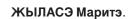
утІыпщыным теухуауэ щытахэм

папщІэ. Апхуэдэ лъытэныгъэ

лъагэр хуэфащэ дыдэт гупсысэ

акъылышхуэ

дэлъ щІэныгъэлІым.

Балъкъэр лъэпкъым и къэщІэрэщІэжыныгъэм и махуэ

Гъатхэпэм и дыгъэпс хъэт хэр

Хабзэ нэрымылъагъу гуэрхэмкіз зыпащіащтхыдэмрэ махуэрыбжэмрэ. Бжыгъэхэм яіэжщ езыхэм я щіагъыбзэ. Гъатхэпэм и 28-м ягъэлъапіз залымыгъэ зытехьауэ щыта балъкъэрхэр хэкум къызэрихьэжрэ. А махуэ дыдэм и ныбжьыр илъэс 55-рэ ирокъу КъБР-м и Правительствэмрэ Парламентымрэ къыдагъэкі «Заман» газетым и редактор нэхъыщхьэ Конаков Хьэсэн Азрет и къуэр къызэралъхурэ.

ШЭДЖЭМ Ищхъэрэ къуажэм 1957 гъэм и гъатхэ пасэу къыдэт ысхьэжа Конаков зэкъуэшхэр къызрихьэл эжа вак узихьэгъуэ губгъуэхэм псэуху итащ лэжьак узжьу. Азретрэ Байданрэ (Терекуловхэ япхъущ) я бын курытщ Хьэсэн. Кавказым и щ облэм я гущэкъу уэрэдыр лъэпкъ узры узатащ. Азрет губгъуэм къик ыххэртэкъым, Байдан унэгуащэт, езыр лакъуэк озыщыщ таубийхэр и напщюм тек ыртэкъым, бынитхур щипык ырт лъэпкъ таурыхъхэмрэ пасэрей лыхъужьхэмрэ я уэтэжым.

«Жылэ зысэрэ бын зыгъасэрэ» жи. Зы лъагъуэ щы Іэкъым гущэ лъапэм къышемыжьауэ. Дзэ къулыкъумри, КъБКъУ-м и тхыдэ-филологие факультетри зи щІыбагъ дэлъ Хьэсэн Къэбэрдей-Балъкъэр радиом и корреспонденту лэжьэн къыщІидзащ. Нэхъ иужьы-ІуэкІэ абы и щІэныгъэм щыхигъэхъуащ Дон Іус Ростов кьалэм дэт Къэрал къулыкъущІэхэр щагъэхьэзыр академием. Конаковыр щылэжьащ КъБР-м и Печатымрэ хъыбарегъащіэ Іэнатіэхэмрэ и министерствэм, Президентымрэ (иужькіэ - Іэтащхьэмрэ) Правительствэмрэ я пресс-ІуэхущІапІэм. Иджыпсту ар зи унафэщІ «Заман» газетми ІэнатІэ зэхүэмыдэхэр зэгуэр шызэблихъуащ, корреспонденту къыщ Іидзэри.

Конаков Хьэсэн лэжьащ Къэбэрдей-Балъкъэрым и хъыбарегъащІэ агентствэм и унафэщІу. Абы и гуащІэдэкІыр

къалъытащ КъБР-м и ЩІыхь тхылъкіэ. Ар ди республикэм щыхь зиіз и журналистщ. Хьэлэмэтращи, дэтхэнэ Ізнатіз пэрытами, къалэмыр щигъэтіылъа къэхъуакъым. Хьэсэн и тхыгъэхэр зытриухуэр къызыхэкіа лъэпкъыр зэрыгушхуэ ціыху хьэлэмэтхэрщ. Мызэ-мытіэу якіэлъыкіуэурэ ар тетхыхьащ Тыркум ис балъкъэр диаспорэм. «Эльбрусоид» щіалэгъуалэ жылагъуэ зэгухьэныгъэм и іуэхущіафэхэри интернет Ізмалхэмкіз утыку ирихьэрт Хьэсэн. Журналистым и апхуэдэ тхыгъэхэм уащрихьэліэрт «Минги Тау» журналым, «Заман» газетым, нэгъуэщі хъыбарегъащіз Ізнатіэхэм.

2014 гъэм Сочэ щекІуэкІа щІымахуэ Олимп джэгухэм теухуауэ репортаж къэзыщІахэм яхэтащ Конаков. Апхуэдэу Хьэсэн и тхыгъэ зэхуэмыдэхэр «АИФ-

СК», «Труд-СК» щІыналъэ газетхэм къытехуэрт. Дапщэщи ар зытетхыхьыр – лъэпкъ щэнхабзэрщ, спортырщ, цІыху гуащІафІэхэм я Іэужьырщ.

Конаковым и ІздакъэщІзкіхэм дапщэщи щигъэпажэр ціыхум и гуащІздэкіырщ, тхыдэ фэеплъхэрщ. 2021 гъз лъандэрэ Хьэсэн и редактор нэхъыщхьэщ «Заман» газетым. Корреспонденту, къудамэм и нэхъыжьу, редактор нэхъыщхьэм и къуэдзэу нэхъапэм ар здэщыіа редакцэм иіэжщ езым и гугъусыгъухэри, и гурыфіыгъуэхэри. Хьэсэн иджы щапхъэу къегъэлагъуэ езыр зыдэлэжьа редактор нэхъыщхьэ Аттаев Жамал и Іуэху зехьэкіар: «Іэщіагъэ, щіэныгъэ, хабзэ, нэмыс ехьэліауэ куэд дыдэ къызэзыта нэхъыжьыфіщ ар...» Апхуэдэу Хьэсэн щогуфіыкі иджыпсту щіэджыкіакіуэхэм я бжыгъэр зэрыхэ-

хъуэм, къытхуе lyатэ къуажэдэсхэм газетыр зэрадэлажьэ lэмал зэхуэмыдэхэр.

Цыху щхьэхуэм и дуней зэхэщыкыр ар здыщапа лъапсэм къыщожьэ. Азретрэ Байданрэ я пщантіэр хьэщіэкіуапіэт. Адыгэ ныбжьэгъуи пыхъуэпыши я куэдт Хьэсэн и адэ къуэшхэм езы зэшхэми уэрсэрыжьу адыгэбзэр ягъэшэрыуэт. А нэхъыжьхэм я уэршэр макъымрэ гукъэкіыж теплъэгъуэхэмрэ къахэкіагъэнщ Хьэсэн и псэкупсэр. Щыіэщ ціыху уеуэршэрылізу укъыщіэкіыжа нэужьи, гу зылъумытэжрэ уи Іупэхэр щыпхузэтеж ... Щынэрылъагъущ ар Конаковым деж. Езыр гуапэщ, и нэгур зэјухащ. Езым и жыіауэ «зэи къилъыхъуакъым къулыкъу хэlэтыкіа...»

Зи ныбжыр илъэс 55-рэ ирикъу Хьэсэн бынунэщ. И унэгуащэ Лизэ Зэрэгъыж къыщыхъуащи, адыгэбзэ екlу Іурылъщ. Быниті зэдапіащ Конаков-зэщхьэгъусэхэм. Япхъу Илонэ адыгэ нысэщ (Хьэжнэгъуейхэ исщ), и іэщіагъэкіэ юристщ. Я щіалэ Мурат хабзэхъумэ ізнатіэхэм щолажьэ - суд экспертщ. Хьэсэн икіи адэшхуэ насыпыфіэщ, пхъурылъху иіэщ. Къыхуэмыгъэсу поплъэ и къуэр унагъуэу игъэтіысыжу дадэ нэс щыхъунум.

Балъкъэрхэм я къэщІэрэщІэжыгъуэ махуэм тІолъхуэныкъуэ хуэхъуа лІым хъуапсапІэ и куэдщ, дауи. Языхэз гуэрыр... бзыщІакъым. Аддэ иджыри щІалэщІэ цІыкІуу тенджызыдзэм къулыкъу здыщищІа Севостополь и бухтэ мамырхэр...Щхьэдэхынт ар иджы КърымымкІэ. «Дзержинский» крейсерыр щимыгъуэтыжми, ириплъэнт иджы ар тенджыз кхъухьтедзапІэхэм. Хьэсэн игурэ и щхьэрэ зэтелъу иджыпстуи ирогушхуэ къэралышхуэм тыхь хуищІауэ щыта а илъэсищым.

ГугъэкІыхьщ дапщэщи цІыхур. Нэхъ кІыхьыжщ сыт щыгъуи гъуэгуанэхэр. Иджыпсту Конаковым игъэІурыщІэ «Заман»-ри зы кхъухьыфІ ирокъу. Адыгэ редакцэр Хьэсэн дохъуэхъу и зекІуэ лъагъуэхэр зэи жьыбгъэ даущрэ псыщхьэ мамыррэ щымыщІэну. ГуащІэдэкІ къэуат Тхьэм зэхригъащІз!

КЪАРМЭ Іэсият. *Сурэтыр* **Къарей Элинэ** *трихащ.*

КУЛИЕВ Къайсын

Ди къуршхэм ди бзэр щы Іужащ

(«Хочуев Сэлихь и фэеплъу» усэм щыщщ) ... Уә пасәу, пасәу дә утф Гәк Гуәдаш, ИужькІи дэ уІэгъэ куэд дгъуэтащ. Гузэвэгъуэшхуэ къыхыхьат ди гъащІэм, Иухуэу ди плІэр, дыкъызэфІигъащІзу. Ауэ ди л Акъуэр абыи къелащ, Насыпыншагъэм дыхуэмыгъэл Іа. Аргуэру ди бзэр шы Іужаш ди къуршхэм, Ди лъэпкъри ядопсэу ди лъэпкъ зэкъуэшхэм. А гуф Іэгъуэшхуэр дигухэм щыпсэунщ, Хъыбарыф І псоми я щхьэу ар щытынщ. Пэрыхьэжащ шІыр зывэр и лэжьыгъэм, Пэрытхэм Іэщым къагъэлъагъуэ лІыгъэ. Бахъсэн шыпсэухэм икІи шэрэдждэсхэм Я бынхэр еджэу нобэ школхэм щІэсхэщ Зэгуэр дунейр дэ кІыфІ къыщыттехъуам, Апхуэдэ гъащ Іэт ди псэм къилъыхъуар!

ГУРТУЕВ Сэлихь

Зэманым и уасэр
Нэхъыжь къалэным и гугъуагъыр
Иджы къэтщіэну къытхуихуащ...
Ди щхьэцым феплъыт и хужьагъым, Куэд щіауэ щіалэгъуэр иухащ.
Къыр натіэм къехуэхын къудейуэ,
Телъ уэсым жьыгъэр изогъэщхь.
«Итіани, телътэм арт мыхъейуэ», Сэ жысіэу си щхьэр хузогъэщхъ.
Сызоупщіыж сэ куэдрэ моуэ:
«Сыт шыслъэкіар дунейм щысщіэн?»

Слъэк Гар сф Гэмаш Гэши, сигу къоуэ, Абы иджыри куэд пысшэнт...
Ит Гани, си гур т Гэк Гу согъэф Гыр:
Гуэхуф Г мымаш Ги сэ злэжьаш,
Си усэр лъэпкъым, хэкум Гэф Гу
Сигу яхуилъ псомк Ги схуэгъэнш Гаш.

МОКАЕВ Магомед

Анэм деж
Угъащіэ мащізу къыщізкіат, си анэ...
Ажал толькъуныр пасэу къыпщізуат.
Си дыгъэр, си уэрэдыр сыт зэмани
Уэрати - тіури гуауэу сфіэкіуэдат.
Дунейр уэ къыщубгынэми, уи щіалэр
Ищіыну насыпыфіэ тхьэм уельзіут.
Іэфіыгъэу гъащізм хэлъри, и гуащіагъри
Сэ зыхэсщіами, сигу уи макъыр щыіут:
«Зы гузэвэгъуэр пщещі нэхъ

тынш нэгъуэщІым» Къысхуохъур сыткІи цІыхухэр щІэгъэкъуэн, ИтІани къысщымыхъу си гуауэм хэщІу, -Уэ узи Гэжкъым... Сф Гощ Г псэр дэлъу бэн. Дунейм уэ утетыжкъым. Ауэ гъатхэр Аргуэру къытхуэк Іуащи, мес, солъагъу: Уэ балий жыг зэгуэрым хэпсэгъахэр Гъэгъауэ, ди гуф Гэгъуэм къытхущ Гагъу. Умыпсэужми, сеплъым балий жыгым, Уи нэгум сиплъэу фІэкІ сэ къысщымыхъу. Си гукъэк Іыжхэр зэи мыужьыхыу Сэ къыздопсэури, сфющыр уэ усщыгъу. Пэжыгъэ гъуэгур гугъуми, хуокІуэ щыгум. Гуф Гэгъун гуаун - мащ Гэ сэ слъэгъуар?! Си гъащ в псок в схуигъэх ункъым си гум ХьэлукІэ ун ІэльэщІ зэрыпхъуэжар...

МУСУКАЕВЭ Сэкинат

Уи нитІым сыщІоплъэ

Уи нитІым си гуапэу сыщІоплъэ, -Абыхэм насыпыр щопсэу. Сэ ахэр слъагъуным сыпоплъэ, СщІыгъуну сыхуейт гъащІэ псом. Гуапагъэ абыхэм щызгъуэтмэ, Къысщохъур уэшх хуабэм сыхэт, Гъунэгъуу сэ уэ узбгъэдэтмэ, Іуэху жыгыейхэр кынсфощыр текіуэт. Къысщохъур ди гъащ Іэр пщ Іыхь хуэдэу: Уолъыхъуэ - къэбгъуэткъым зыгуэр. А псори мэбзэхыр, мэк уэдыр УсщІыгъумэ - къэслъыхъуэр сэ уэрт. Уи нитІым сэ гуапэу сыщІоплъэ, -Гуф Гэгъуэ абыхэм къызат. Сэ ахэр слъагъуным сыпоплъэ, Сыт шыгъуи сщІыгъуатэм арат.

Уи сурэт

Сыпlейтейуэ соплъыр уи сурэтым, Сэ къысфощвыр къызэпсальэу ар. Пщвыхь дахащэм хуэдэщ сэ сыхэтым, - Арт куэд щвауэ сызыщвэхъуэпсар. Сфощвиджыри уэ дунейм утету, Сщвэж уи макъыр уэрэд гуапэу сфощв. Уэ си гъащвэм къаруущв къепту Зыхэсшвэхукв, си гурыгъухэм хощв. Хэт къызэплъыжын сэ пхуэдэу гуапэу? Пхуэдэу фвыуэ хэт силъагъужын?! Къызжепвахэр сэ си дежкв лъапвщ - Ахэм хуейкъым зыри щвыгъужын.

Усэхэр зэзыдзэк
Іар КЪАГЪЫРМЭС Борисщ.

Бжэндэхъухэр

су, абыхэм дыгъэщІэ къы- хьэуазэ. щі экіым уэрэд хуаус.

гъатхэ уэрэдым уедэlуэну!

я абгъуэхэр зэрагъэпэщыж. Абыхэм я абгъуэр чэзууэ яхъумэ. Зыр абгъуэм исщ, адрейм къелъэтыхь. Бжэндэхъухэм я абгъуэр щызэрагъэпэщыжкіэ сыт ищіысри

Гъатхэм деж бжэндэхъухэр къагъэсэбэп. Абыхэм абгъуэм ди щІыпІэм къолъэтэж. Уна- иралъхьэ жыглыц, бжьэхуц, щхьэхэм тІурытІ-щырыщу те- джэдыц, къауц, хъыданыжь, ИтІанэ абгъуэр икъукІэ куууэ ящІ, джэду, Гухэхъуэщ бжэндэхъухэм я къуаргъ лъэмы осын хуэдэу. ЛъэІэсыпэу щытми, ихьэфы-Япэ махуэхэм бжэндэхъухэм нукъым, абгъуэм и Гур зэвщи.

Бжэндэхъухэр зэи Іуэхуншэу щыткъым. Абыхэм губгъуэхэр, хадэхэр, мэзхэр яхъумэ, я сэбэпышхуэ цІыхум йокі.

МЭЛЕЙ Фатіимэ.

Шэрэ къэбрэ

ФатІимэ я гъунэгъу фызым еджэрт:

- Марусэ! Къэб пшхынумэ, шэ къэхьи, къакіуэ! Къэб бэлыхь згъэващ.

Маруси къыжријэрт:

- Алыхь, сшхынтэм къэб, ауэ шэр имыкІуту нысхуэхьынукъым. Къэбыр къэхьи, къакіуэ.

ФатІимэ абы педзыж:

Къэбыр хьэлыуащэу къыщІэкІащ. зыпкърылъэлъынущи, нэсхь хъунукъым.

- Ана... мыгъуэ, атІэ дауэ хъуну?

Ярэби, Фатіимэрэ Марусэрэ зыгуэркіэ зэгурыіуэу шэмрэ къэбымрэ зэдашхауэ піэрэ? Абы и пэжыпіэр къызжезыіэм мэджэрыш хуэсщІынт!

БЕКЪУЛ Барэсбий.

ШащхьэкІэ гъэбэкхъа тхьэмщІыгъу

Іэщышхуэм е Іэщ ціыкіум и хыурэ. Итіанэ тхьэмщіыгъур піащізу упщіэта бжьыныщхьэ, тхьэмщіыгъур къапщтэ хъу- шыуаным кърах, тіэкіу ягъэуп- бжьыныху, зэіащізурэ тхъуэплъ нущ. ТхьэмщІыгъу тхьэщІар щІыІури, г 10-15 хъу тыкъыр псы хуабэпціым халъхьэ, шы- ціыкіуурэ яупщіатэ. Адэкіэ шыгъу хадзэри, ныкъуэвэфІ хъуху уаным тхъу иралъхьэри, къатрагъэт, тхъурымбэр къытра- гъэплъ. Абы халъхьэ ІупщІэ

бжьыныху, зэlaщlэурэ тхъуэплъ хъуху ягъэлыбжьэ. Псывэ тІэкІу авэ, бжьынри щабэ ч щІакІэжри, тепІауэ ягъавэ, бжьыныхури псыри шіэвэщіэху. Итіанэ абы халъхьэ шыбжий сыр хьэжа, бурш икіи зэіащізурэ зы дакъикъэ хуэдэкІэ хьэкум трагъэт. Абы тхьэмщІыгъу зэпыупщІахэр халъхьэ, щакіэ, шыуанышхьэр трапіэжри, мафіэ щабэ дыдэм тету дакъикъи 10 хуэдизкІэ ягъэбэкхъ. Шыуаныр хьэкум къытрахыж, джэдгын хагъэщащэри, мэ дахэ къиштэн шхьэкІэ дакъикъи 4-5кІэ щагъэт. Хуабэу тепщэчым иралъхьэ. ПІастэ, мырамысэ, щакхъуэ дашх.

Халъхьэхэр (зы цІыху Іыхьэ): тхьэмщІыгъуу - г 300, тхъууэ - г 30, бжьыныщхьэ укъэбзауэ - г 30, бжьыныху укъэбзауэ - г 20, шащхьэу - г 150-рэ, шыгъуу, шыбжийуэ, джэдгыну - узыхуейм хуэдиз.

КЪУБАТИЙ Борис.

БГЪЭНЫЩКІУМЭ...

♦ Узыпэмыплъэхха гъащІэм къыщіокіри. ухуэхьэзыру узыщіэбэнар нэгъуэщіу къыщІедзыж.

◆ЦІэрыІуэ хъуа гуэрым жиlа хуэдэу зэи къыпхуамы-гъэдэхэнур гъэlуи, гупсысэ куууэ къащыхъунущ.

♦ЦІыхур куэдым къыхуигъэщащ, ауэ гушы эр къыщигъэщ ар джэгуак уэ Іущым и закъуэщ.

♦Щхьэж къыхуэгъащІэ и гъащіэщ.

◆ЩытхузэфІэмыкІынум сыту фІы куэд длэжьыну дигу къэкІрэ!

♦Зыр къызыхэмыкІыжыфым адрейр хыхьэну йокъу. Уи щхьэм арэзы утемы-

хъуэжыныр зэранкъым, арагъэнщ апхуэдэр куэдрэ къыщІытхуимыхуэр.

♦КупщІэр куэдрэ бгъэныш-

кіумэ, кунэф мэхъу. •Ціыхуиті зэшхьу шыіэкъым жаіэ: ціыхугъэм нэса псори зэщхьщ, къэна-нэнахэри шыфэліыфэкіэ зэхуэдэщ.

◆ЩІзблэм уи гугъу щІищІын щІзныгъэрэ акъылрэ къыпщІэнамэ, уащыгъупщэркъым тІури бын лІзужьыгъуэщ.

♦Акъылрэ щІэныгъэкІэ зыпэмылъэщыр лъабжьэкіэ яхь.

♦Бзаджэ зыжра|энум мыхъун гуэр паубыд.

ДакъыфІэмыІуэхуми фіэкіа іуэху ямыіэми ддэр-КЪЫМ

БЕЙТЫГЪУЭН Сэфарбий.

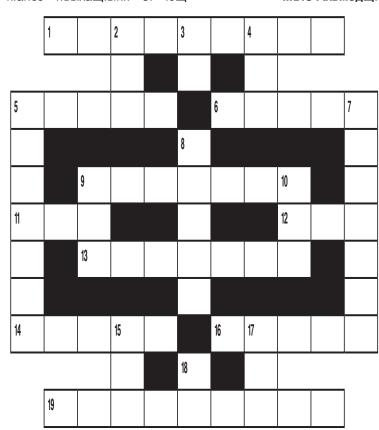
КупщІэр куэдрэ 🛉 Псалъэзэблэдз

зэрехьэ Налшык и уэрам нэхъ фІэм фІыуэ ис, гын къызыха- хуумыІуатэ.

щІыкі химие элемент. **Къехыу**: **2**. А къэкІыгъэм кІапсэ къыхащІыкІ. 3. Іэщ

ЕкІуэкІыу: 1. Шыгум, шы- егъэзыпІэ. 4. Сабий псэлъадыгум из ящіа пхъэ пыупщіар гъащіэхэр джэдум зэреджэ зэрызэщіагъэбыдэ гъущі е хабзэ псалъэ. 5. Зи кіэмрэ зи пхъэ кlaпэ. 5. Гъуэгурыкlуэ сокумрэ фlыцlэ шы тхъуэплъ. мэжэлІар зыгъэшха унэгуа- 7. Шум и шырыкъу лъэдащэм ... къихьащ. 6. Пліанэпэ. къэм кіэрыгъэбыда шэрхъ 9. Быным егъэлеяуэ хуэгума- ціыкіу, шыр нэхъ псынщіэу щіэ ціыху. 11. Акъылым уасэ ягъэкіуэн папщіэ къагупсыиІэкъым, гъэсэныгъэм ... иІэ- сауэ. 8. Къуажэдэс унагъуэ къым. 12. Зи Іуэ ит нэхърэ - зи куэдым я щІымахуэ ерыс-... ит. 13. Аруан куейм хиубыдэ къыпхъэр, фІэІугъэр абы щакъуажэ. **14**. Джэдхэм я жэщ хъумэ. **9**. ... зытеха къэбыр «гъуэлъыпіэ». **16**. Револю- нэхъ Іэфі мэхъу. **10**. Кіуэ ционер ціэрыіуэ: абы и ціэр пэтми бжьиз зымыкіу. 15. ...-ешхэ. 17. Ахъмэт и фо ... инхэм ящыщ зым. 19. Ма- 18. Зил къыпщ эмыузым уи ...

> Зэхэзылъхьар МЫЗ Ахьмэдщ.

Гъатхэпэм и 19-м ди газетым тета псалъэзэблэдзым и жэуапхэр:

Екіуэкіыу: 4. Хьэмырзэ. 5. Мастэпэбдз. 10. Кхъузанэ. 11. Джэлэс. 13. Хьэсэпэхъумэ. 14. Сэхусэплъ. *Къехыу:* 1. Кхъухь. 2. Дыщэкі. 3. 3э. 6. Адакъэ. 7. Былым. 8. Хукхъуэ. 9. Усэ. 12. Апэсы. 14. Сэ. 15. Лъэ.

ЦІыхубзым и пщІэр лъагэщ

- ♦Унэм щыщІыхьэкІэ, куэбжэм щыдыхьэкІэ къелъытэ адыгэ хабзэм. ЦІыхухъум япэу ІэплІэ адыгэ цІыхубзхэм цІыхухъур япэ ирагъэщ, ар я щіыб ирагъэплъэну къахуегъэкіуркъым. Адыгэ хабзэмкІэ цІыхубзыр цІыхухъухэм япэ щрагъэщыр нэщхъеягъуэ здэщы!э пщ!ант!эм щыдыхьэм дежщ.
- ◆ЦІыхубз фІэкІа зыбгъэдэмыс Іэнэм щхьэщІэлъэныкъуи, нэгэгъуи яхьыркъым, щыуагъэкІэ кІуами, якъутэркъым, ягуэшыркъым.
- ♦ ЦІыхухъу гупым яхэт цІыхубз закъуэм е тІущым я Іэр нэхъапэ яубыд.
- ♦ЦІыхухъурэ ціыхубзрэ Іэпліэ зэхуащіын хъумэ, бзылъхугъэрщ жэрдэмыр зейр. ЦІыхухъум япэ ціыхубзым Іэпліэ иришэкіыныр емыкіуу
- зыхуищІыпхъэр анэшхуэ, анэ шыпхъу, адэ шыпхъу, езым и шыпхъу дыдэхэрщ.
- ♦Дунейпсо этикэм къызэригъэлъагъуэмкІэ, цІыхухъурэ цІыхубзрэ щызэхуэзам деж сэлам ирихыну япэ Іэбэн хуейр цІыхубзырщ, ауэ ар адыгэ цІыхубз щыпкъэм къыхуегъэзэгъыркъым. КъыхуегъэкІуркъым езым и Іэр япэ ишийуэ цІыхухъуІэм ІэщІилъхьэну. Ар зыщІэ, хабзэ зыхуэхъуа адыгэ цІыхухъухэми езыхэм я Іэр япэ яшийрэ сэлам ирахыу есащи, абы тету йокlуэкl.

ЖЫЛАУ Нурбий.

ЩІэныгъэ

ЩІыуэпс

Гулъытэ

Спорт

Ди лъахэгъу щіалэм и ехъуліэныгъэ лъагэ

ЩІэныгъэм япэ лъэбакъуэхэр щызыч щІалэгъуалэр гъэгушхуэныр, абыхэм кърахьэжьэ Іуэху шхьэпэхэр дэіыгъыр къэрал унафэщіхэм гулъытэ хэха зыхуащіхэм ящыщщ. Апхуэдэ жэрдэм зыбжанэ къабгъэдок къулыкъущі эхэм икіи псори хуолажь эщі алэгъуалэ зэчиифіэм, іэщіагъэлі ныбжьыщіэхэм я мурадхэмрэ хъуэпсапіэхэмрэ хэіущіыіу ящіыным, ахэр къайхъуліэн папщіэ іэмалхэр къа--нИ шшышк мехеустухсуІ А. мынышепестесух новацэ лэжьыгъэхэр дэІыгъынымкІэ урысейпсо фондым къыхилъхьа «АкъылыфІэ» («Умник») зэпеуэр.

ИЛЪЭС 15 ипэкІэ къызэрагъэпэща а зэхьэзэхуэр мы зэманми йокlуэкl, цlыхущlэхэмрэ

жэрдэмыщІэхэмрэ я къэралпсо гъэлъэгъуапІэ щІыкІзу. Зэпеуэр йокІуэкІ унэтІыныгъи 6-кІз зэщхьэщыхауэ: Бжыгъэр зи лъабжьэ технологиехэр, Медицинэмрэ узыншагъэр хъумэным епха технологиехэр, Пкъыгъуэщ эхэмрэ химие технологиещ Іэхэмрэ, Іэмэпсымэщ Іэхэмрэ производствэм епха технологиехэмрэ, Биотехнологиехэр, Щіым и хъугъуэфіыгъуэхэр зыхъумэ энергетикэ. Абы и утыку йохьэ илъэс 18 - 30-хэм ит щlалэгъуалэр. Блэкla илъэсхэм къриубыдэу Іуэхум хэтакіэщ зи щіалэгъуэ ціыху мин 70-м щІигъу. Абыхэм ягъэлъагъуэ щІэныгъэ-къэхутэныгъэ лэжьыгъэхэм я нэхъыфІхэм къэрал гулъытэ егъуэт, ахэр зэрагъэзэщІэн мылъку хуагъэфашэу.

Гуапэ зэрыхъущи, а зэпеуэм дапщэщи жыджэру хэтщ ди республикэм и щ алэгъуалэр, текІуэныгъэфІхэри къыщахь. Мыгъэрей зэхьэзэхүэм зи зэф эк кэр щызыгъэлъэгъуа ди лъахэгъухэм ящыщу къызэгъэпэщакІуэхэм гу лъатащ Забаков Азэмэт и щІэныгъэ лэжьыгъэм. КІуэкІуэ Валерэ и цІэр зезыхьэ Къэбэрдей-Балъкъэр къэрал мэкъумэш университетым и 4-нэ курсым щІэсу «Агрономие» ІэщІагъэм хуеджэ щіалэщіэм и проектым лъабжьэ хуищіащ иужьрейуэ иригъэкІуэкІа къэхутэныгъэщІэхэр. КъБКъМУ-м и пресс-ІэнатІэм хъыбар къызэрыдигъэщІамкІэ, ахэр ятещІыхьат къэкІыгъэхэм нэхъ щІэхыу зезыгъэужь, ахэр хэзыгъахъуэ технологиещізм. Зэпеуэм и къэпщытакіуэ гупым ягу ирихьащ щіалэщіэм и іуэху еплъыкіэхэр икіи сом мин 500 хъу грант къыхуагъэфэщащ. А мылъкур Азэмэт тригъэкІуэдэнущ и щІэныгъэ къэхутэныгъэ хьэлэмэтым къыщыгъэлъэгъуахэр гъэзэщІэным.

Къэралпсо утыкум ди республикэм и цІэр фІыкІэ щызыгъэІуа Забаков Азэмэт ди гуапэу дохъуэхъу и ехъуліэныгъэ инымкіэ икіи дыщогугъ апхуэдэ текІуэныгъэ куэд иджыри къихьыну, щІэныгъэ куум и щыгу лъагэм нэсыну.

ЖЫЛАСЭ Маритэ.

Саугъэт нэхъыщхьэхэр зыІэрагъэхьэ

Балъкъэр лъэпкъым и къэщіэрэщіэжыныгъэм и махуэм хухэхауэ Къэбэрдей-Балъкъэрым щекіуэкіащ дзюдомкіэ зэхьэзэхүэ. Налшык къалэ дэт Универсальнэ спорт комплексым щызэхэтащ щІыналъэхэм зэдай XXVI зэпеуэ. Абы и саугъэтхэм щіэбэнащ Кавказ Ищхъэрэ федеральнэ щіыналъэм хыхьэ щІыпіэхэмрэ Адыгеймрэ щыщ 2003 - 2005 гъэхэм къалъхуа спортсмен 200-м нэблагъэ.

ЗЭПЭЩІЭТЫНЫГЪЭ гуащІэхэм алэрыбгъум и хэгъэрейхэм медаль зэмылі эужьыгъуи 9 къыщахьащ. Махуэшхуэм хуэгъэпса зэпеуэм и саугъэт нэхъыщхьэр къихьащ Балъкъыз Залым. Дыжьын медалхэр зы Іэрагъэхьащ Къанкъул Давид, Глашев Джамболэт, Уянов Магомед, Тэрхъан Атмир, Мэздэгу Имран. Ещанэ увыпіэхэр яубыдащ Режалов Щамил, Тэхъу Алан, Жэмыхъуэ Марат сымэ.

Зэхьэзэхүэм щытекІуахэмрэ къыщыхэжаныкІахэмрэ ягъэхьэзыращ Иванов Дмитрий, Апхудэ Анзор, Бэгъуэт Мухьэмэд, Сэралъп Олег, Махуэ Олег, Джэданэ Алим, Дзухэ Беслъэнрэ

КЪЭХЪУН Бэч.

ЩІым и сыхьэт

уэпсым и дунейпсо фондым (World Wildlife Fund - WWF) къыхилъхьауэ «ЩІым и сыхьэт» зыфіаща къэрал зэхуаку Іуэхугъуэу гъэ къэс ирагъэкІуэкІым ди республикэри хэтщ.

НОБЭ гъатхэпэм и 26-м щэбэт махуэу ди планетэм и щІыпІэ куэдым пщыхьэщхьэхуэкІуэу уэздыгъэ лейхэр щагъэункІыфІынуш, мыхьэнэ ин зимыІэ электро-Іэмэпсымэхэр къыщрачынущ. А «къалэныр» ягъэзэщІэнущ унагъуэ шхьэ-Іуэхущіапіэхэмрэ, хуэхэмрэ курыт еджапІэхэмрэ хьэрычэтыщІэ ІэнатІэхэмрэ, къыхуеджэныгъэм пэджэжа псоми.

Дыкъэзыухъуреихь дунейм и щытыкІэм зэрызихъуэжым, дызытес щіым и хъугъуэфіыгъуэхэм я зэгъэзэхуэкІэм арэзы дыкъызэримыщІым къэрал зэмылІэужьыгъуэхэм я унафэщіхэр, ціыхубэр гупсыс мы Іуэхугъуэм, зэрыхуагъэфащэмкІэ, адрей илъэсхэми хуэдэу цІыху куэд хэтынущ.

Австралием и къалащхьэ Сидней 2007 гъэм япэ дыдэу щызэхашащ ди планетэм и хъугъуэфІыгъуэхэр ямылейрэ щысхыншэу зэрагъэкІуэщІым гу лъезыгъатэ «The Sydney Morning Herald» зыфlаща lyэхугъуэу иужьым щІыхьэху теплъэ зиІэ хъужар. 2008 гъэм абы

ЦІыхуІэ зылъэмыІэса щІы- нэхъри зиубгъуащ. А илъэсым абы хэтащ къэрал 35-рэ абыхэм щыІэ къалэхэу 400-м щІигъурэ.

2009 гъэм ирихьэлІэу «ЩІым Іуэхугъуэм адэкІи зиубгъуащ. Ар зы мащіэкіэ нэхъ мыхъуми гъэхэр ягъэункіыфіат. ялъэ Іэсащ ди планетэм щыпсэу щІигъум. Къэралу хыхьам я щІыпІэ куэдми уэздыгъэхэр щащІ, щызочэнджэщ. щагъэункіыфіат. Апхуэдэу,

Москва дэт Къэрал университетым, а къалэм и администрацэм, Киевскэ вокзалым, Урысейм ЩІэныгъэхэмкІэ и академием и унэ нэхъыщхьэхэр, Санкт-Петербург зи хэщІапІэ хьэрычэтыщІэ зэгухьэныгъэхэу «ИКЕА», «Балтикэ» зи фІэшыгъэхэм я екіуэліапіэхэр, ціыху зэхуэсыпІэу къалъытэ языныи сыхьэт» зыф ащыну зыхунэса къуэ клубхэм я ухуэныгъэхэр къэзыгъэнэху электро-уэзды-

Ауэрэ здекІуэкІым, «ЩІым и цІыхухэм ящыщу мелардым сыхьэт» зи фІэщыгъэ щІыхьэхум хыхьа къэралхэм я бжыбжыгъэри, Урысей Федерацэри гъэр нэхъри нэхъыбэж хъуащ. яхэту, 74-м нэсащ. Адрей гъэхэ- Мы махуэм пэджэжхэр щІыпІэ ми хуэдэу, гъатхэпэм и иужьрей хэгъэунэхук ахэм щызэ уощ эщэбэтым трагъэхуа мы махуэм ри, щіыуэпсым и хъугъуэфіы-«ЩІым и сыхьэт» зыфіаща и гъуэхэр хъумэн зэрыхуейм щыпіальэм (пшапэ зэхэуэгьуэм) топсэльыхь, зэгьэзахуэ щыкъриубыдэу, ди къэралым и Іэным и мыхьэнэм и гугъу

КЪУМАХУЭ Аслъэн.

НэхъыжьыфІыр ягъэлъапІэ

Дзэлыкъуэ районым и полицэм и лэжьак уэхэр егуэпаш зи ныбжьыр илъэс 80 ирикъуа ветераным.

УРЫСЕЙ МВД-м Дзэлыкъуэ районым щиІэ къудамэм и унафэщіым и къуэдзэ, къэрал кіуэці къулыкъум и подполковник Дыджэ Русланрэ Къэрал кіуэці Іуэхухэмкіэ органхэмрэ къэрал кІуэцІыдзэхэмрэ я ветеранхэм я щІыналъэ советым и тхьэмадэ Щоджэн Хьэсэнбийрэ щыІащ Дженал къуажэм щыпсэу, МВД-м и пенсионер Жырыкъ Хьэсэнбий Къумал и къуэм и деж икІи и ныбжьыр илъэс 80 зэрырикъумкІэ ехъуэ-

Къэрал кІуэцІ ІуэхухэмкІэ органхэм илъэс 27-м нэскІэ къалэныр щезыхьэкіа, милицэм и участковэ уполномоченнэу лэжьа Жырыкъым и ныбжьэгъухэми къыдэлэжьахэми нобэми псалъэ гуапэхэр хужа!э.

Къулыкъум къызэрыхэкІыжрэ сабийхэм ядэлэжьэным зэманышхуэ хухех нэхъыжьыфіым, Дженал дэт Щэнхабзэмкіэ унэм ахэр лъэпкъ пшынэр гъэбзэрэбзэным щыхуигъасэу.

Дзэлыкъуэ район ОМВД-м и унафэщІхэм къабгъэдэкІ хъуэхъу псалъэхэмкіэ нэхъыжьыфіым зыхуагъэзащ, узыншэу иджыри илъэс куэдкІэ псэуну ехъуэхъуащ, саугъэт лъапІэхэр иратащ.

БАХЪСЭН Азэмэт.

Ди газетым и къыкіылъыкіуэ номерыр къыщыдэкІынур гъатхэпэм и 30-рщ.

Редактор нэхъыщхьэ ЖЫЛАСЭ Заурбэч

ДИ ХЭЩІАПІЭР 360030, Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэ, Налшык къалэ, Лениным и цІэр зезыхьэ уэрам, 5, ебгъуанэ - епщІанэ къатхэр. ТЕЛЕФОНХЭР: редактор нэхъыщхьэм, секретарым -42-56-19; унафэщІ-редакторхэм - 40-48-54, 40-06-33;

жэуап зыхь секретарым - 42-22-82; секретариатым - 42-22-66

Газетыр 2016 гъэм дыгъэгъазэм и 19-м Печатым и хуитыныгъэр хъумэнымкІэ Къэбэрдей-Балъкъэр щІыналъэ ІуэхущІапІэм ПИ №ТУ07-00117-м щІэту ятхащ «Издательство «Южный регион» ООО-м щытрадзащ. 357600, Ставрополь край, ЕсэнтІыгу къалэ, Никольскэ уэрам, 5-А

Зы илъэсым газетыр 156-рэ къыдокІ Номерыр «Адыгэ псалъэм» и компьютер ІэнатІэм щагъэхьэзыращ. Газетым Іэ щытрадзар сыхьэт 18.00-рщ.

Индексыр П 5894 Тираж 2.106 Заказ №595